

НУБІП України

РЕЄСТРАЦІЙНА ФОРМА

№	Назва поля	Вміст поля
1.	Назва роботи	Магістерська кваліфікаційна робота
2.	УДК	336.330.341.1
3.	Автор (ІІБ)	Гуріч Альона Сергіївна
4.	Дата захисту (рік, місяць, день)	2022.11.21.
5.	Факультет (ННТ)	Економічний
6.	Кафедра (шифр, назва)	11.07/ Кафедра фінансів
7.	Спеціальність	Фінанси банківська справа та страхування
8.	Спеціалізація	
9.	Програма підготовки	Фінанси банківська справа та страхування
10.	Форма навчання	Денна
11.	Магістерська програма	
12.	Тема випускної магістерської роботи	Напрямки інноваційного розвитку підприємства та джерела його фінансування
13.	Керівник (ІІБ, науковий ступінь, вчене звання)	Давиденко Надія Миколаївна, д.е.н., професор
14.	Консультант	
15.	Ключові слова (до 10 слів)	Інновації, інноваційна активність, інноваційна діяльність, джерела фінансування, підприємство
16.	Анотація (до 300 символів)	У першому розділі розкрито сутність інноваційного підприємництва, розглянуто основні та альтернативні джерела фінансування інноваційної діяльності. В другому розділі досліджено напрями інноваційного розвитку ПрАТ «МХП», проведено аналіз джерел фінансування ПрАТ «МХП», розглянуто види державної підтримки інноваційного розвитку підприємств. У третьому розділі висвітлено проблеми та перспективи напрямків інноваційного розвитку підприємства.

Керівник магістерської роботи

(підпис)

Давиденко Н.М.

(ІІБ)

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.07 – МР.1739 «С» 2020.11.12 013. ПЗ

ГУРІЧ АЛЬОНА СЕРГІЇВНА

2022 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

НУБІП України

УДК 336:330.341.1

ПОГОДЖЕННЯ ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан економічного факультету Завідувач кафедри фінансів

НУБІП України

Діброва А.Д. Давиденко Н.М.

(підпис) (підпис)

« » 2022 р. « » 2022 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему «Напрямки інноваційного розвитку підприємства та джерела його фінансування»

НУБІП України

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(код і назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування
(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

НУБІП України

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Худолій Л. М.

(підпис)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
д.е.н., професор

НУБІП України

Давиденко Н.М.

(ПІБ)
(підпис)

Виконав

НУБІП України

Гуріч А.С.
(ПІБ студента)

(підпис)

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів

д.е.н., проф. Давиденко Н.М.

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ІПБ)

" " 2020 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

СТУДЕНТУ

Гуріч Альоні Сергіївні

(прізвище, ім'я, по-батьківськи)

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(код і назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Напрямки інноваційного розвитку підприємства та джерела його фінансування»

Затверджена наказом ректора НУБіП України № 1739 «С» від 12.11.2020 р.

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2022.11.05

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: фінансова звітність ПпрАТ «МХП»

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретико-методичні основи формування інвестиційної стратегії підприємства.
2. Оцінка формування інвестиційної стратегії підприємства.
3. Шляхи удосконалення формування інвестиційної стратегії підприємства.

Перелік графічного матеріалу (за потреби)

Дата видачі завдання « 05 » 11 2020 р.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи

(підпис)

Скрипник Г.О.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до
виконання

(підпис)

Гуріч А.С.

(прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему: «Напрямки інноваційного розвитку підприємства та джерела його фінансування» виконана на основі даних діяльності та фінансової звітності ПрАТ «МХП», складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, викладено на 80 сторінках комп'ютерного тексту, що містить таблиць, рисунків.

Метою роботи є дослідити напрямки інноваційного розвитку підприємства та обрати найефективніші напрямки, виконати огляд сучасного стану інноваційного підприємства, дізнатися що займає найбільшу частку в фінансуванні та знайти оптимальні джерела фінансування напрямків інноваційного розвитку підприємства.

Об'єктом дослідження є інноваційний розвиток та фінансові результати діяльності ПрАТ «МХП».

Предметом дослідження є напрямки інноваційного розвитку підприємства та джерела їх фінансування.

Методи дослідження. У роботі будуть використані наступні методи дослідження: індексний, динамічний, структурний аналіз; синтез при формулюванні визначень; метод індукції при написанні висновків; графічний і таблицьний спосіб для створення графіків і таблиць. Методологічною і теоретичною основами дослідження стали діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної науки щодо інноваційної діяльності підприємства.

У першому розділі розкрито сутність інноваційного підприємництва, розглянуто основні та альтернативні джерела фінансування інноваційної діяльності. В другому розділі досліджено напрямки інноваційного розвитку ПрАТ «МХП», проведено аналіз джерел фінансування ПрАТ «МХП», розглянуто види державної підтримки інноваційного розвитку підприємств. У третьому розділі висвітлено проблеми та перспективи напрямків інноваційного розвитку підприємства.

Ключові слова: ІННОВАЦІЇ, ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ,
ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ,
ПІДПРИЄМСТВО.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
I Розділ. Теоретико-методичні основи інноваційної діяльності підприємств.....	11
1.1. Сутність інноваційного підприємництва.....	11
1.2. Класифікація напрямків інноваційного розвитку підприємства.....	21
1.3. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств.....	28
II Розділ. Напрямки інноваційного розвитку підприємства та джерела його фінансування.....	37
2.1. Аналіз джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств на прикладі підприємств України.....	37
2.2. Дослідження напрямків інноваційного розвитку підприємств на прикладі ПрАТ «МХН».....	44
2.3. Аналіз джерел фінансування інноваційного розвитку підприємства на прикладі ПрАТ «МХП».....	51
III Розділ. Шляхи поліпшення інноваційного розвитку підприємства та джерел його фінансування.....	61
3.1. Державна підтримка інноваційного розвитку підприємства.....	61
3.2. Проблеми та перспективи напрямків інноваційного розвитку підприємства.....	69
ВИСНОВКИ	73
Список використаних джерел:.....	75

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

НУБІП України

Інновації являються головним фактором економічного розвитку, саме тому сучасна світова економіка спрямована на інноваційний розвиток. Впровадження інноваційних напрямків розвитку на підприємстві є одним з головних факторів впливу на конкурентоспроможність продукції, забезпечує ефективність використання виробничих ресурсів, збільшує рівень пристосованості підприємства до факторів зовнішнього середовища, розкриває нові можливості стосовно виходу продукції на нові ринки.

НУБІП України

Важливу роль в інноваційному розвитку підприємств відіграє його фінансування. Чим більше буде розвинений механізм фінансування інноваційного розвитку у країні загалом та на окремих підприємствах, тим більше буде можливостей у підприємств для розвитку інновацій. В багатьох підприємствах саме через недостатнє фінансування немає можливості реалізовувати інноваційні проекти. Коли підприємство своїми власними силами впроваджує інновації – це дуже добре, проте є недоліки. Власний капітал має обмежений обсяг залучення, а тому малі та середні підприємства без додаткового інвестування та підтримки держави не спроможні конкурувати з великими

НУБІП України

компаніями. Також новостворені підприємства постійно стикаються з складнощами при залученні додаткового, позичкового капіталу. Проблема пошуку джерел фінансування інноваційного розвитку набула сьогодні особливої гостроти і потребує здійснення комплексних досліджень у цьому напрямі. Отже ця тема наразі є дуже актуальною, особливо для підприємств України, що займаються інноваціями. [14]

НУБІП України

Як показує історичний досвід, наука, технології та інновації завжди були вирішальним чинником розвитку суспільства. За останнє десятиліття у високорозвинених країнах значно активізувався інноваційний процес котрий щоразу прискорюється, стає масштабнішим. Інноваційна спрямованість підприємницької діяльності забезпечує суб'єктам господарювання конкурентні переваги, сприяє зміцненню їх ринкових позицій, а отже сприяє економічному

НУБІП України

піднесенню тих держав, що підтримують розвиток інноваційного підприємництва у своїй країні. Сучасний розвиток визначається передусім моделлю інноваційного розвитку та підвищенням конкурентоспроможності національної економічної системи. У реалізації таких цілей важливе місце належить інноваційному підприємництву.

На жаль, в Україні належних умов для інноваційного розвитку економіки недостатньо. Вітчизняна економіка продовжує бути енергоємною і неконкурентоспроможною. Наявні дослідження діяльності українських підприємств демонструють комплекс проблем, які можуть виникати при формуванні та реалізації ними стратегії інноваційного розвитку, зокрема, пов'язаних з невизначеністю результатів виконаних робіт. На шляху переходу до моделі інноваційного розвитку існує багато невирішених питань, серед яких однією з головних є проблема державної підтримки інноваційного підприємництва. У програмних документах та реальних діях державної влади наразі не знайдено належного місця для інноваційних чинників економічного зростання в Україні. Хоча і вдається досягнути економічного зростання, проте його не можна вважати стабільним, оскільки це майже не пов'язано з інноваційним розвитком національної економіки і точно не зумовлене ним.

Існуюча несприятливість вітчизняною економікою науково-технічного прогресу, зростаюче технологічне відставання від розвинених європейських країн, низька конкурентоспроможність багатьох підприємств і галузей сповільнюють темпи входження України у світове господарство, в межах якого сучасний ринок діє за допомогою нововведень, а інноваційне прискорення забезпечує стабільність і стійкість економічного розвитку. Тому без підвищення частки інноваційної продукції та збільшення обсягів надання високотехнологічних послуг неможлива ефективна інтеграція нашої країни у світовий економічний простір.

Сучасність об'єктивно визначає необхідність активізації в Україні інноваційної діяльності. Світовий досвід демонструє, що країни, які за темпами і якістю економічного зростання, рівнем добробуту громадян хочуть увійти в

число лідерів, повинні бути спроможними сприймати новітні досягнення науково-технічного прогресу, ефективно та повністю трансформуватися, використовуючи таке багатofакторне соціально-економічне явище ринкової економіки, як підприємництво, зокрема, його специфічний різновид – інноваційне підприємництво.

Дослідження інноваційного підприємництва як цілісного об'єкта аналізу, визначення його місця і впливу на еволюцію економічної системи суспільства потребує комплексного та системного підходу, зумовлює проникнення наукової думки у складну матерію підприємницької діяльності, ґрунтовне вивчення

багатьох проблем, пов'язаних з фундаментальними дослідженнями та нововведеннями. Незважаючи на те, що методологічні основи дослідження сутності інновацій та інноваційної діяльності закладені у працях представників різних наукових шкіл, багато робіт вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів

присвячено різним аспектам формування сучасної концепції підприємництва, в тому числі інноваційного, все ж загалом у вітчизняній науці теорія інноваційного підприємництва розроблена недостатньо, оскільки є відносно новою, складною, різноплановою, стосується багатьох аспектів ринкової трансформації економічної системи. До того ж, теорія і практика підприємництва перебувають

в постійному розвитку, а тому з часом обов'язково з'являються все нові проблеми, що потребують розв'язку, і виникає необхідність у безперервному оновленні знань з питань становлення і розвитку інноваційного підприємництва.

Складність завдань для дослідників цього напрямку полягає у недостатності практичних навичок, браку управлінського і виробничого досвіду.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП УКРАЇНИ

1.1. Сутність інноваційного підприємництва

Хоча в економічній літературі поняття інновації обговорюється дуже часто, єдиного визначення цього поняття немає. Це зумовлено як неоднозначністю концепції, так і складністю визначення площини порівнянь між її різними підходами. Автори, які присвячують свою діяльність темі інновацій, часто представляють дуже різні підходи до їх сутності, масштабів та ефектів.

Відповідно до ЗУ «Про інноваційну діяльність», інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. [20]

Напрямок інноваційного розвитку підприємства – це визначений шлях або рух, що базується на впровадженні і реалізації інновацій, які спричиняють поліпшення кількісних та якісних характеристик діяльності підприємства, забезпечують зміцнення його ринкових позицій та створюють умови для прогресивного розвитку.

У загальному розумінні інновація походить від латинського слова «innovare», що означає оновлення, впровадження чогось нового. В економічній літературі поняття інновацій було введено Йозефом Шумпетером, який бачив економічний вимір інновацій, що використовуються у виробництві, закупівлях і продажах, уточнюючи, що вони полягають у створенні нового продукту, впровадженні нового методу виробництва, зміні організаційної структури або пошуку нового ринку.

Й. Шумпетер започаткував еволюційну економічну теорію, а також довів існування нерозривної єдності інновацій і підприємництва. Й. Шумпетер обґрунтував положення про те, що процес розробки та впровадження інновацій є характеристикою найважливішої функції підприємництва, а підприємець є особливого типу господарник – економічний лідер, «новатор», діяльність якого знаходиться в основі будь-якого суспільного розвитку, і який має здатність аналізувати різноманітні ринкові можливості втілення новаторських ідей та інновацій. Й. Шумпетер розглядає інновації не лише як чинник економічного зростання, але одночасно і як чинник нестабільності економічної системи, що може призвести до втрати нею урівноваженого становища. Звідки і впливає «завдання підприємця – реформувати та революціонізувати спосіб виробництва шляхом впровадження інновацій, а в загальному розумінні – через використання технологій для виробництва нових або вже існуючих товарів, проте новим методом, завдяки відкриттю нового джерела сировини чи нового ринку готової продукції – аж до реорганізації попередньої і створення нової галузі промисловості». [43]

В 1911 році Й. Шумпетер виділив п'ять типових інноваційних змін в яких розкрито специфічний зміст та основні функції інновації (рис. 1.1).

поява нових ринків збуту

зміни в організації виробництва і його матеріально-технічного забезпечення

використання нової сировини

впровадження продукції з новими властивостями

використання нової техніки, нових технологічних процесів чи нового ринкового забезпечення виробництва (купівля — продаж)

Рис. 1.1 Типові інноваційні зміни

Джерело: складено автором на основі [43]

Саме Й. Шумпетер здійснив спробу проаналізувати причини і ймовірність виникнення не лише технологічних, а й організаційних інновацій, а також їх взаємозв'язків. Досліджуючи закономірності і природу виникнення інновацій, Й. Шумпетер практично вперше виокремив і обґрунтував відмінність між технологічними та продуктовими нововведеннями, одночасно з цим показавши їх вплив на виникнення інновацій невиробничого характеру [43]

Таблиця 1.1

Визначення поняття інноваційна діяльність

Закон України «Про інноваційну діяльність»	Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.
Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Інноваційна діяльність – випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізація довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін стану продуктивних сил; розробка та впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального та екологічного становища.
Господарський кодекс України	Інноваційна діяльність у сфері господарювання – діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.
Млященко С.М.	Інноваційна діяльність – це процес створення, провадження та поширення інновації.
Шгикуляк О.Г.	Інноваційна діяльність – це такий вид діяльності, який на основі результатів наукових досліджень забезпечує створення принципово нової продукції, нової послуги, в результаті яких з'являється те, чого раніше не було.
Тарасова О.В.	Інноваційна діяльність – це комплекс практичних дій, спрямованих на використання науково-технічних результатів для отримання нових або поліпшення існуючих виробів, технологій, методів управління та ін.

Джерело: складено автором на основі [13, 19, 20, 30, 40, 42]

Тлумачення поняття інноваційної діяльності викладено різними авторами в таблиці 1.1. Інноваційна діяльність підприємств тісно пов'язана з функціонуванням економіки держави і тому повинна враховувати відповідні законодавчі та інші нормативно-правові акти. Інноваційна діяльність висвітлена

в наступних актах: Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [21]; Закон України «Про інвестиційну діяльність» [19]; Закон України «Про інноваційну діяльність» [20]; акти, що регулюють різноманітні внутрішньо-економічні відносини і передбачають здійснення інноваційної діяльності у сферах підприємницької, фінансової, науково-технічної, інформаційної та іншої економічної діяльності; акти, які регулюють зовнішньоекономічні відносини та іноземне інвестування тощо.

Ідеї Й. Шумпетера щодо інновацій як вирішальної сили економічного розвитку знаходять відображення в системі управління інноваційним підприємництвом. Зокрема, великі корпорації використовують інновації як специфічний інструмент підприємництва, як засіб та стимул розвитку інноваційного процесу. [43]

Розглядаючи інновацію як процес, вчені показують, що вона виникає з новаторської ідеї, яка, розвиваючись у часі, поступово і послідовно конкретизується, перетворюється з абстрактної в реальну, усвідомлюється і матеріалізується. Поняття «новаторська ідея» означає початок (від грец. «idea» – початок, основа, первообраз) пізнання чогось нового чи оновленого (від лат. «novatio» – оновлення, зміна; або «novo» – оновлюю), що йде від його ініціатора – новатора (від лат. «novator» – оновлювач) – творителя нового, прогресивного в науці, техніці, виробництві; зачинателя нових методів праці. Новаторська ідея, на думку автора, вказує на зародження у свідомості суб'єкта змоги, шансу, тобто лише потенційної можливості, яка реальною може ніколи й не стати, творення нетрадиційним чи звичним способом чогось цілковито нового або вдосконаленого – способу, методу чи засобу виробництва.

Аби продукувати новаторські ідеї потрібна інформація, котра виступає їх джерелом. Це насамперед нові знання. Якщо говорити про інновації в економіці, то їх джерелами є нові чи фундаментальні знання про ринок, його функціонування та потреби, про новітні технології, матеріали, інвесторів виробництва товару; про існуючі структурні чи географічні проблеми забезпеченості товаром, що цікавить. Суб'єктами інноваційної ідеї виступають:

споживачі; учені, що займаються винайденням нових матеріалів, нових товарних властивостей, які можуть привести до створення нетрадиційних чи вдосконалених варіантів товарів та послуг; консультанти підприємця з конкретних напрямів чи елементів інноваційної діяльності; працівники підприємства; торгові агенти, дилери та інші посередники; конкуренти, діяльність яких може у деяких випадках підштовхнути підприємця до нових ідей.

Варто зазначити, що процес створення інновації ще не означає саму інновацію. Лише завершення цього процесу може дати відповідь на питання, чи відбулося перетворення інноваційної ідеї у новий продукт. Для втілення новаторської ідеї необхідно оцінити її потенціал, визначити інтереси споживачів, економічні переваги інновації перед традиційними виробами чи способами задоволення певних потреб споживачів, передбачити потребу в ресурсах, спрогнозувати наявність попиту на створений продукт та сфери поширення інновації.

Інноваційний процес необхідно розглядати як процес перетворення наукових знань в інновацію, її освоєння і впровадження, що являє собою сукупність послідовних етапів робіт від зародження ідеї і створення нововведення до його освоєння і виробництва самої інновації. Тобто інноваційний процес виступає, як визначеним чином побудована система, всередині якої виконується інноваційна діяльність, а результатом інноваційного процесу повинна бути інновація для практичного використання і розповсюдження.

Увесь цикл – розробка новизни, НДДКР, виготовлення лабораторного і промислового зразків лежить у зоні надвисокої невизначеності і суттєвого ризику. Це можна пояснити тим, що у суб'єкта управління немає і не може бути впевненості в тому, що отриманий ним результат буде працювати саме так, як було заплановано і дістане визнання потенційних споживачів.

Нововведення, так само як інновація, є матеріалізованою у новому засобі, методі чи продукті новаторською ідеєю, новим чи вдосконаленим предметом або технологією, що містять суттєві відмінності від уже існуючих аналогів, однак ці

два поняття різняться між собою. Інновація відрізняється від нововведення за своїм призначенням. Ці поняття треба класифікувати за таким самим принципом, за яким класифікують предмети праці і засоби праці, відносячи одну і ту ж річ або до предмета праці – якщо вона є кінцевим результатом виробничої діяльності, або до засобу праці – якщо за її допомогою створюється інша річ. Так само нововведення – це засіб чи інструмент, за допомогою якого можна створити інновацію, тоді як інновація виступає кінцевим результатом діяльності новатора. Те, що є інновацією для одних може бути використано у якості нововведення іншими, хоча насправді мова йде про одну і ту саму річ.

Зараз підприємства перебувають під сильним тиском інновацій, що є однією з основних умов отримання конкурентної переваги. Ефективно та результативно функціонувати на сучасному ринку може тільки та компанія, яка здатна впроваджувати інноваційні зміни. Інновації дають можливість збільшити масштаби виробництва і збуту, знизити витрати або підвищити якість вироблених товарів і послуг.

Інноваційне підприємництво – це особливий вид господарської діяльності орієнтований на інновації. Це діяльність зі створення чогось нового, постійного пошуку нових можливостей, впровадження нових проектів чи покращення існуючих. Тому підприємець, який розробляє і реалізує інновації, як ніхто інший повинен бути готовим до ризику, але разом з тим і до відповідальності за наслідки своєї інноваційної діяльності – фінансові, моральні і соціальні.

Інноваційний процес з точки зору діяльності підприємства можна розділити на стадії (рис. 1.2):

I. Фундаментальні дослідження (основним завданням цього етапу є отримання нових науково обґрунтованих знань, з'ясування найбільш суттєвих закономірностей, відкриття нових принципів створення виробів. Фундаментальні дослідження є передумовою інноваційних процесів).

II. Обґрунтування розробки (на цій стадії необхідно обґрунтувати причини, що спонукали до розробки новітніх технологій і техніки, проводиться підготовчий етап до технічних завдань. Саме на цій стадії відбувається техніко-

економічне обґрунтування запропонованих до впровадження програм. Прогнозування комерційного ефекту від розробки і впровадження нововведень, а також з'ясування доцільності їх виробництва власними силами, або способом придбання патентів в інших об'єктів інтелектуальної власності, які дозволять ефективно вирішити поставлене завдання).

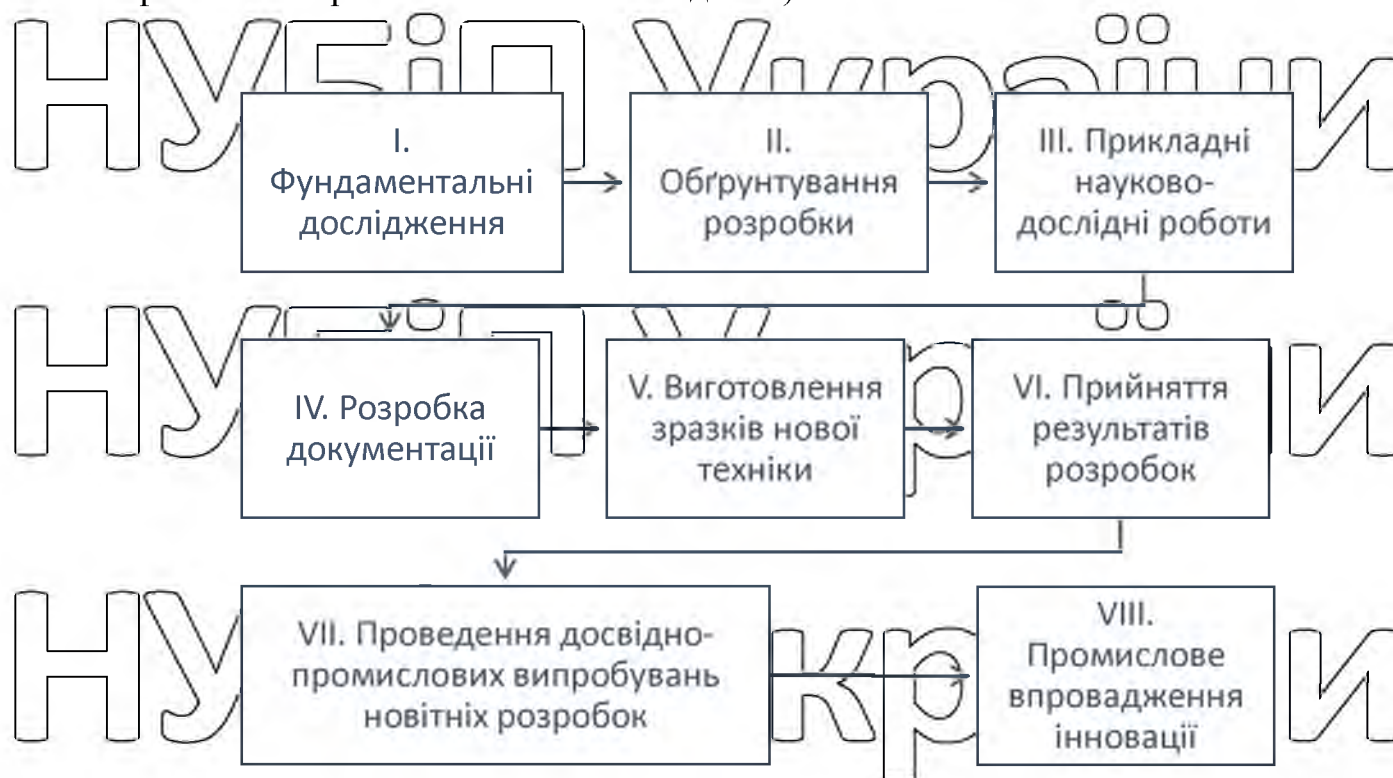

Рис. 1.2 Інноваційний процес з точки зору діяльності підприємства

Джерело: складено автором на основі [7]

III. Прикладні науково-дослідні роботи (дослідження вже відкритих явищ і процесів. На цій стадії здійснюються всі необхідні лабораторні випробування, опрацьовуються робоча програма і методика лабораторних досліджень, створюються досвідні зразки нової техніки і техніко-методологічні основи виробництва. Мета прикладних досліджень — розв'язання конкретних технічних завдань, отримання конкретних практичних результатів від наукових досліджень).

IV. Розробка документації (метою цієї стадії є конкретизація та уточнення параметрів нових технологій, техніки або продуктів, призначених для широкого застосування, уисрядкування і складання комплексу нормативно-технологічної і конструкторської документації).

V. Виготовлення зразків нової техніки. Розробка принципових положень і регламентів із використання нових технологій, продуктів (на цьому етапі відбувається проведення стендових випробувань нових технологій і техніки та макетних зразків продукції, доопрацювання та внесення змін у регламенти практичного застосування нових технологій і техніки).

VI. Прийняття результатів розробок (узгодження із замовниками результатів НДДКР. На цій стадії відбувається передача всього комплексу документів, необхідних для практичного впровадження нової технології, техніки або продукції, результати лабораторних випробувань, зразки нових видів продукції, технічні умови і регламенти на використання нової техніки чи технологій).

VII. Проведення досвідно-промислових випробувань новітніх розробок (складаються програма і календарний план проведення досвідно-конструкторських робіт, що мають на увазі спостереження за динамікою змін показників від використання нових технологій або техніки. У разі потреби вносяться технічні поправки до нової розробленої продукції і повторно проводяться стендові випробування. Мета цієї стадії – визначення технологічних і економічних параметрів використання нової продукції, а також потенційних меж застосування нових видів продукції).

VIII. Промислове впровадження інновації (на цьому етапі відбувається підготовка персоналу і формування інфраструктури виробництва, необхідні для виготовлення нових видів продукції (техніки, технології). Мета цієї стадії полягає в захопленні частки ринку збуту для нових видів продукції, проведенні маркетингових досліджень, застосуванні інновацій всередині підприємства для набуття конкурентних переваг на ринку за рахунок зниження собівартості продукції завдяки нововведенням або в наслідок постачання на ринок продукції з новими параметрами якості, що дозволяють створити на ринку суттєві конкурентні переваги) [7].

Зміст кожної із стадій інноваційного процесу виражається в практичній дії внутрішніх факторів, що має зменшити загальну невизначеність і рівень ризику.

Оцінка ефекту від створення нововведень може бути реально здійснена лише в межах конкретного технологічного процесу з відокремленням обліку ефекту від факторів технології і нововведення, тобто слід враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори інноваційної діяльності. Саме тому управління інноваційною діяльністю має спиратися в методологічному плані на комплекс певних принципів (рис. 1.3), що є необхідними і цілком достатніми для формування ефективної системи управління інноваційною діяльністю, яка дозволить суб'єктам управління врахувати фактори внутрішнього і зовнішнього середовищ.

Рис. 1.3 Принципи управління інноваційною діяльністю

Джерело: складено автором на основі [6]

Відвертання від наведених принципів системного управління інноваціями призводить до того, що активне управління просуванням інновації закінчується на стадії вибору пріоритетних технологій, що робить подальшу долю цієї інновації абсолютно невизначеною. Відсутність глибокого комерційного обґрунтування інновацій та їх застосування у виробничих процесах з обов'язковою комерційною вигодою для організації-споживача робить

інновацію неприйнятною для застосування на більшості промислових підприємств [6].

Підводячи підсумки, можна стверджувати, що недотримання різних принципів впливу на інноваційні процеси є головною причиною поганого функціонування системи управління науково-технічним прогресом в економіці України. Певно що негативну роль на широке застосування інновації відіграє і замале фінансування наукових досліджень і розробок.

Проблема більшості галузей промисловості України на сьогодні полягає не лише в обсягах фінансування, а очевидніше – в ефективності використання ресурсів та в недосконалій системі загального управління інноваційною діяльністю підприємств. Варто звернути увагу на те, що наведені вище стадії, принципи та моделі стосуються лише традиційних інновацій з конкретною матеріальною природою. Також слід зауважити, що широко застосовуються й інші інновації, а саме – соціальні, управлінські, фінансові, комунікаційні.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

1.2. Класифікація напрямків інноваційного розвитку підприємства

Інноваційний процес відбувається динамічно, відображаючи сукупність прогресивних якісно-нових видозмін, що безперервно виникають, перетворюючи наукові знання на інновацію.

У межах всього періоду, протягом якого триває сам інноваційний процес, можна виділити деякі часові межі. Послідовні етапи інноваційного процесу, що забезпечують створення та використання інновації, відрізняються за видами діяльності. Перед початком реалізації інновації, і аж до моменту досягнення кінцевого стану інноваційного процесу, необхідно:

- здійснити наукові дослідження (відкриття, винаходи) і набути нових знань;
- використати набуті чи нові знання для створення новітньої техніки чи іншого засобу людської діяльності, тобто інновації;

знайти доцільні і ефективні способи практичного застосування створеної інновації.

Інноваційний розвиток агропромислових підприємств в сучасних умовах модернізації реалізується у три етапи: здатність; можливість; готовність до реалізації стратегічного напрямку.

Для визначення реального і ефективного напрямку інноваційного розвитку необхідно проаналізувати наскільки можливості інноваційного потенціалу відповідають вибраному стратегічному напрямку удосконалення підприємств. Це дозволить зробити оцінку реальної здатності до інноваційного розвитку шляхом порівняння наявного інноваційного потенціалу з оптимальним набором характеристик, сприйнятливих до інновацій для неіндустріальної модернізації підприємств.

Можливість здійснювати інноваційну діяльність і модернізацію агропромислових підприємств визначається через потенційну здатність виробництва (інноваційним потенціалом) і сукупну оцінку чинників макро- і мікросередовища, що впливають на її реалізацію.

Готовність аграрного виробництва до інноваційного розвитку і модернізації підприємств можна визначити стратегічним напрямом інноваційної діяльності, сукупністю ресурсного та організаційного забезпечення, загальним техніко-технологічним потенціалом, реальним ступенем готовності підприємств до неоіндустріалізації та можливостями поширення нововведень виробниками.

Стратегічні напрями інноваційного розвитку агропромислових підприємств в умовах неоіндустріальної модернізації

Таблиця 1.2

Стратегічні напрями				
Складові інноваційного розвитку підприємств	Інтелектуалізація неоіндустріальних інновацій	Інтеграція діяльності підприємств з науковими організаціями	Створення інноваційних кластерів: підприємства, наукові, фінансові установи та інші	Впровадження окремих інноваційних елементів
Фундаментальні і прикладні дослідження та розробки	Чіткий аналіз та інформованість про рівень індустріалізації, стан ринків техніки, технології, необхідних для галузевого виробництва	Оперативне фінансування НДДКР і ефективне впровадження розробок у виробництво	Здатність розробляти нові технології і оптимально управляти виробничими процесами	Оцінка можливостей, орієнтація на споживача
Виробництво	Виробництво аграрної продукції із застосуванням системи поступального зростання рівня інновативності неоіндустріального виробництва	Виробництво з оперативним впровадженням інноваційних продуктів	Високопродуктивне, економічно ефективне виробництво	Гнучка, адаптивна структура галузевого виробництва
Фінансове забезпечення	Необхідність наявності нових джерел істотних сум ризикованих капіталовкладень	Швидка мобілізація значних власних, позикових і залучених капіталовкладень	Наявність матеріально-технічних і фінансових ресурсів, гранти на дослідження, міжнародне та державно-приватне партнерство	Наявність початкових або середніх матеріально-технічних і фінансових ресурсів
Організаційне забезпечення	Гнучка структура, здатна до адаптації до неоіндустріальних змін	Поєднання гнучкої, адаптивної структури з економічно ефективною	Організаційна структура механічного типу	Гнучка структура управління організаційного типу
Кадрове забезпечення	Оцінка і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, якісна характеристика кадрів, підвищення кваліфікації, формування інноваційних, творчих, креативних навичок	Оцінка наявного інтелектуального потенціалу кадрів, залучення фахівців наукових організацій	Підвищення ефективності кадрового потенціалу, підвищення мотивації	Зростання рівня інтелектуального розвитку кадрів, підвищення кваліфікації
Комерціалізація інтелектуальної власності	Синергія науки, виробництва, ринків та суспільства	Інноваційне партнерство	Кластеризація інновацій	Створення інноваційних підприємств, стартапів

Джерело: [5, 6, 29]

Напрями, вказані в таблиці 1.2, визначають через складові інноваційного розвитку підприємств: фундаментальні і прикладні дослідження і розробки; виробництво; фінансове забезпечення; організаційне забезпечення; кадрове забезпечення та комерціалізацію інтелектуальної власності.

Послідовна реалізація цих етапів дозволить визначити потенційні можливості в реалізації інновацій з урахуванням дії сукупності чинників, які сприяють або ж, навпаки, перешкоджають інноваційній діяльності, а також мотиваційних, організаційних, правових та інших складових здатності, можливості і готовності підприємств агропромислового комплексу до модернізації.

У цих умовах на ринку досягають успіху насамперед ті підприємства, які здатні оперативно й ефективно приводити у відповідність внутрішні можливості розвитку із зовнішніми, які генеруються макро- та мікросередовищем. Це передбачає оцінку внутрішнього потенціалу та можливостей суб'єкта господарювання і зіставлення їх з зовнішніми можливостями та загрозами, які визначають умови діяльності на конкретних товарних ринках.

Напрямки інноваційного розвитку підприємства можна класифікувати за різними ознаками. Відповідно до стратегічної спрямованості інноваційного розвитку існують напрямки:

- збалансованого інноваційного розвитку (використовують в умовах безперервних і поступових технічних змін);
- наступального інноваційного розвитку (використовують, якщо виникає ситуація швидких стрибкоподібних змін, коли необхідне вміння подолання технологічних розривів, досягнення випередження або збереження лідерства);
- захищаючого інноваційного розвитку (є використанням результатів спостереження за діями підприємств-лідерів на ринку, що дозволить за короткий час відтворити досягнення цих фірм та вийти на ринок слідом за ними без претензій на займання провідних позицій);

- абсорбуючого інноваційного розвитку (являє собою імітацію інноваційних перетворень і спрямування основних зусиль на забезпечення виробничого процесу).

За масштабами напрямки інноваційного розвитку можна поділити на:

- локальні, що спрямовані на внутрішні зміни на підприємстві;

- глобальні, які покликані змінити не тільки внутрішню структуру підприємства, а й призводять до змін у зовнішньому середовищі.

Згідно з рівнем аналізу:

- стратегічні (покликані на реалізацію перспективних цілей);

- оперативні або тактичні (виникають із поточної діяльності підприємства і реалізують досягнення оперативних цілей).

Залежно від функціональної діяльності напрямки інноваційного розвитку підприємства поділяють на:

- соціальні;

- виробничі;

- маркетингові;

- адміністративні;

- фінансово-економічні та ін.

За строком реалізації напрямки інноваційного розвитку поділяють на:

- довгострокові (більше 8 років);

- середньострокові (до 5-8 років);

- короткострокові (до 2-3 років).

Залежно від сфери застосування напрямки інноваційного розвитку підприємства мають такі варіанти:

- продуктові (орієнтовані на продукт – впровадження нових моделей продукції, що випускається, і/або розроблення нової продукції для існуючих і/або нових ринків);

- технологічні (орієнтовані на впровадження нової техніки та технологій);

- ринкові (орієнтовані на модифікацію і/або захоплення нових ринків);

- організаційно-управлінські (орієнтовані на впровадження нових методів організації виробництва, маркетингу, системи управління, нових фінансових інструментів та методів, впровадження нових форм активізації персоналу – стимулювання творчої діяльності, використання нових знань, поліпшення умов безпеки праці, охорони здоров'я тощо);

- ресурсні (орієнтовані на освоєння нових видів і джерел сировини, матеріалів і/або нових підходів до використання традиційних).

Напрямки інноваційного розвитку з маркетингових позицій можна розглядати як:

- напрямки розширення меж ринку (охоплення нових сегментів ринку, нові способи використання товару, вихід на нові регіони);

- розроблення і реалізації нового товару (нові модифікації традиційного товару; нові товари, що замінюють традиційні; нові товари, що задовольняють існуючі потреби іншим способом; принципово нові товари);

- диверсифікації виробництва і збуту (пропозиція на нових ринках нових товарів, які розвивають традиційні напрямки діяльності підприємства; пропозиція на нових ринках нових товарів, не пов'язаних із попередніми видами діяльності, орієнтація на ніші ринку).

Залежно від слонувальних мотивів підприємства-новатора і споживача інновацій напрямки інноваційного розвитку поділяють на:

- завоювання симпатій споживача (характеризується збитковістю для підприємства-новатора та прибутковістю для споживача, який отримує інноваційну продукцію з якісними характеристиками, що відповідають ціні).

Такий напрямок інноваційного розвитку може виникнути в компаніях, які спрямовують свою діяльність головним чином на технологічну новизну продукції без попередньої оцінки її потенційної прибутковості і орієнтується, перш за все, на завоювання споживача.

- всебічні переваги (забезпечує одночасно позитивний ефект підприємству-новатору на вкладений інноваційний капітал та задоволення потреб споживачів у межах прийнятних цін);

- ефект іміджу (характеризується прибутковістю для підприємства-новатора та збитковістю для споживача, який не отримує інноваційної продукції з якістю, що відповідає ціні). Такий напрям інноваційного розвитку може виникнути в компаніях, де орієнтація підприємства-новатора спрямована на дотримання сучасних тенденцій, коли напрацьований імідж підприємства дозволяє виводити нову продукцію на ринок, не хвилюючись про вигоду споживача, ігнорується критерій «ціна-вигода»;

- ефект чорного кола (характеризується збитковістю як для підприємства-новатора, так і для споживача, який отримує інноваційну продукцію з якісними характеристиками, що не відповідають ціні). Такий напрям інноваційного розвитку може виникнути, коли ні підприємство-новатор, ні споживач не мають достатньої компетентності в необхідності оцінки прибутковості.

Вибір напрямків інноваційного розвитку – є однією з найважливіших стадій ухвалення суб'єктами господарювання економічних, передусім управлінських, рішень, що полягає у виборі одного з альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності. Вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства починається з постановлення цілей і завдань інноваційного розвитку в рамках обраної місії підприємства (конкретних інноваційних орієнтирів), аналізу внутрішніх та зовнішніх умов господарювання, пошуку ресурсів для інноваційної діяльності та ефективного їх розподілу, продовжується генеруванням альтернативних напрямів діяльності (наявність декількох варіантів здійснення програм створення експериментальних зразків, якщо можливо, та варіантів вибору компонентів допоможуть підприємству подолати невпевненість у правильності розроблення напрямку), їх оцінкою, розподілом за пріоритетністю впровадження і закінчується остаточним вибором.

Виходячи з вище викладеного, етапи вибору напрямків інноваційного розвитку підприємства зображено на рис. 1.4.

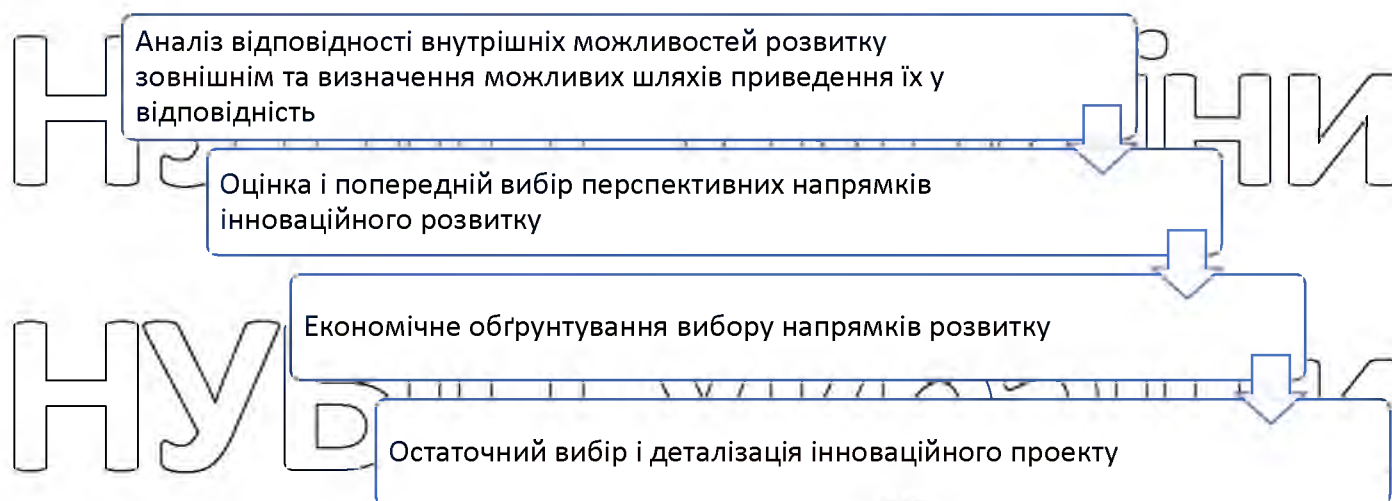

Рис. 1.4 Етапи вибору напрямків інноваційного розвитку підприємства

Джерело: складено автором на основі [6]

Загалом вибір напрямку інноваційного розвитку за своєю сутністю подібний до розроблення інноваційної стратегії. Виходячи з цього, для вибору напрямків інноваційного розвитку доцільним є застосування методичних підходів, які використовуються при розробленні інноваційної стратегії. Існують різні моделі розроблення стратегії, які відображають методи вибору стратегії стосовно освоєної продукції – на основі зіставлення ступенів потенціалу диференціації та висоти подоланих бар'єрів для доступу в галузь; вибору інноваційної стратегії – на основі зіставлення ступенів конкурентної та технологічної позицій, використання Бостонської матриці портфеля продукції (зіставлення частки ринку та темпів розвитку галузі), використання методики подолання технологічних розривів.

1.3. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств

В інноваційному процесі на різних його етапах бере участь дуже багато найрізноманітніших суб'єктів, які тісно співвирощують між собою, адже повноцінне відтворення цього процесу вимагає взаємодії фундаментальних досліджень, дослідно-експериментальних робіт, виробництва, комерційного освоєння винаходів та реалізації виробленої інноваційної продукції. Окрім того, в інноваційний процес, як складну і взаємопов'язану систему, залучаються держава, кредитно-фінансові установи, інвестиційні компанії та інноваційні фонди, фірми та інші учасники, взаємодія яких опосередковується інституціональними чинниками [27].

У той же самий момент інноваційний процес є частиною інвестиційного процесу, адже його здійснення передбачає реалізацію інвестицій в науку, техніку, економіку, підприємництво й управління, які у такий спосіб об'єднуються цим інноваційним процесом. Зрештою під час інноваційного процесу відбувається поступова заміна старої технології новою [29].

Джерела залучення капіталу для поточної чи запланованої діяльності є предметом багатьох досліджень і дискусій як серед теоретиків, так і практиків.

Досягнення цілей або завдань неможливо без залучення відповідних фінансових ресурсів, а вони, у свою чергу, повинні звідкись прийти. Одним із найбільш природних джерел фінансування бізнесу є власні кошти (наприклад, власників або акціонерів) або нерозподілений прибуток. Однак їх кількість обмежена і в більшості випадків недостатня. Звідси виникає необхідність звертатися до зовнішніх джерел, таких як кредити, позики тощо. Фінансові установи, зобов'язані відповідними правилами дотримуватися певних стандартів, не завжди можуть задовольнити вимоги підприємців. Тому ринок, балансуючи між нав'язаними обмеженнями та реальною оцінкою перспектив того чи іншого об'єкта чи суб'єкта, який потребує фінансування, шукає альтернативи.

Вибір джерела фінансування проводиться кожним підприємством індивідуально залежно від його цілей, напрямків розвитку та стану підприємства.

Основним джерелом фінансування інноваційної підприємницької діяльності наразі є власні кошти підприємства (статутний капітал, доходи від реалізації, нерозподілений прибуток, амортизація, резервний капітал, додаткова емісія акцій). На другому місці стоять залучені кошти підприємства (кредити банків, страхові виплати, державне фінансування, інвестиційне фінансування, комерційний кредит, міжгосподарське фінансування). Додатковим джерелом фінансування являються альтернативні джерела (франчайзинг, форфейтинг, лізинг, бізнес-ангели, бізнес інкубатори, венчурні фонди).

Франчайзинг є найбільш повною фінансовою схемою залучення інвестиційних ресурсів до інноваційної діяльності. Він передбачає примноження інновацій завдяки залученню великого капіталу. Окрім фінансових коштів за договором франшизи інноваторові можуть передаватися технології, ноу-хау, торговельний знак, імідж фірми тощо. Франчайзинг поєднує в собі переваги і кредиту, і лізингу.

Форфейтинг – це фінансова операція, що перетворює комерційний кредит у банківський. Якщо в інвестора відсутні достатні кошти для інновацій, він може використовуватися для акумулювання фінансових коштів в реалізації інноваційного проекту. Терміни погашення векселів, які при цьому підписує інвестор, рівномірно розподілені в часі, що дає можливість отримати відстрочку з платежів і гарантії банку стосовно їх забезпечення.

Лізинг являє собою довгострокову оренду машин та обладнання. Дає змогу зменшити розмір початкових інвестицій під час диверсифікації виробництва, крім того, нове обладнання може використовуватися для випуску різних товарів, особливо якщо в лізинг береться комплект техніки, який може бути носієм не лише стабільної, а й плідної технології.

Бізнес-ангели – інвестори, що вкладають власні кошти в інноваційні перспективні проекти з метою не лише отримання прибутку в майбутньому, а й задля впровадження інновацій у різні сфери життя, виробництва, охорони здоров'я, соціальну сферу та ін.

Бізнес-інкубатор – це структура чи організація, що створює максимально комфортні умови та надає все необхідне для розвитку малих підприємств, інноваційних фірм.

Венчурні фонди – спеціалізуються на фінансуванні росту молодих фірм.

Найчастіше венчурний капітал вкладається в невеликі інноваційні компанії, які орієнтуються на розробку та виведення на ринок наукоємної високотехнологічної продукції. Венчурні фонди користуються попитом через недоступність банківського кредитування та отримання фінансів на фондовому ринку підприємств, що знаходяться на стадії заснування та перших років існування. [14]

Більшість альтернатив присвячено сектору новостворених підприємств (стартапів), хоча на початковому етапі важко говорити про фінансування підприємства явно. Скоріше це схоже на інвестицію в ідею з елементами підприємництва. Тим не менш, поняття альтернативного фінансування або альтернативних джерел фінансування все частіше зустрічається в літературі. Цей термін використовується для визначення механізмів і методів розповсюдження фінансових інструментів або продуктів за межами так званих традиційних каналів, такі як банки, страхові агентства, регульовані фінансові посередники та

брокерські офіси. Усі ці нові підходи для фінансування мають кілька спільних рис. По-перше, вони дуже швидко сприймаються та поширюються, як, наприклад, мікрофінансування. По-друге, нові розробки у сфері фінансів зазвичай використовують ІТ-технології та онлайн-платформи для агрегування великої кількості невеликих транзакцій, як-от краудфандинг. Також нові розробки у фінансах використовують соціальні мережі як підприємців, так і інвесторів для підвищення ефективності та результативності збору, переказу та використання коштів. [26]

З альтернативних джерел фінансування, варто звернути особливу увагу на платформи P2P кредитування та краудфандинг. На ці два джерела припадає найбільша частка на всьому ринку альтернативного фінансування.

P2P розшифровується як «peer-to-peer» або «person-to-person», що в перекладі означає «від рівного до рівного» або «від людини до людини». Тобто, P2P-кредит – це рівноправна позика, яка працює в форматі "від людини до людини". P2P платформи є альтернативою фінансовим компаніям і інвесторам.

P2P кредитування - це механізм запозичення грошей між фізичними особами в рамках спеціальних онлайн-майданчиків. Онлайн-платформи акумулюють всіляких кредиторів і позичальників, надаючи їм можливість познайомитися і запропонувати взаємовигідні умови. Так, майбутні кредитори і позичальники реєструються на P2P-платформах - інтернет-ресурсах або програмах, які встановлюються на смартфони, і укладають там кредитні договори, узгоджують їх умови, обговорюють суму боргу і терміни погашення.

Платформи P2P для бізнесу та споживчого кредитування дозволяють отримати доступ до невеликих сум за аукціонною ставкою. Ефект від таких дій, як правило, нижчий, ніж у тих, що пропонуються за кредитними картками або кредитами на оборотні кошти. При цьому відсоткова ставка є вищою, ніж у банківських вкладів, які пропонуються на термін, аналогічний кредиту. Вони використовуються підприємствами в основному для заповнення нестачі оборотних коштів. На сьогодні, хоча P2P-кредити становлять значну частку транзакцій на альтернативному ринку, у більшості країн вони не розглядаються як фінансова інновація, і вони також рідко використовуються для фінансування інноваційної діяльності.

Краудфандинг (англ. «crowdfunding», «crowd» - «громада, гурт, юрба», «funding» - «фінансування») - це дієвий інструмент залучення коштів, особливо для проектів, які орієнтовані на вирішення проблеми чи винайдення чогось нового, що буде мати потужну соціальну цінність та публічну складову. Краудфандинг із використанням відповідної онлайн-платформи дає змогу залучати дрібних інвесторів та окремих осіб до підтримки ініціативи шляхом інвестування невеликих сум капіталу протягом фіксованого періоду часу - зазвичай кількох тижнів. Використовуючи переваги економії на масштабі, навіть невеликі пожертви від тисяч людей перетворюються на достатній капітал

для виконання запланованої діяльності. Крім того, завдяки використанню всесвітньо визнаної платформи, цей капітал не залежить від країни чи регіону, в якому здійснюється основна діяльність і забезпечує відповідну диверсифікацію та сприяє «виходу на зовнішні ринки».

Особливості краудфандингу, які відрізняють його від інших альтернативних моделей фінансування, а також від бізнес-ангелів і венчурних капіталістів, полягають у наступному:

- інвестиції, залучені через краудфандингові платформи, використовуються для реалізації нових проектів та їх фінансування на ранніх стадіях реалізації;

- краудфандинг дозволяє одночасно отримати необхідну кількість порівняно «дешевих» фінансових ресурсів від інвесторів і зберегти контроль над бізнесом,

- краудфандинг може застосовуватись практично до будь-якого виду діяльності - стартапів, соціальних проектів, медіа-проектів та будь чого іншого, що може зацікавити інвесторів;

- для отримувача фінансових ресурсів краудфандингові платформи простіші та зрозуміліші, досить часто обмежуються розміщенням в Інтернеті інформації про проект;

- доступність платформ краудфандингу через Інтернет, що дозволяє отримувати фінансування незалежно від географічного розташування реципієнта.

Залежно від винагороди, яку отримує інвестор від участі в проекті, розрізняють наступні види краудфандингу: зберігач з фінансовою винагородою (акціонерне володіння, участь у прибутку на умовах участі в прибутку), краудфандинг з нефінансовою винагородою та краудфандинг без винагороди.

Найбільш поширеною моделлю за кількістю створених платформ наразі є краудфандинг із нефінансовою винагородою. Така популярність цього виду краудфандингу пов'язана з можливістю його ефективного використання для залучення коштів практично на будь-які проекти та в інтересах будь-якого суб'єкта: за рахунок нефінансової винагороди краудфандингу фізичних осіб

підприємств, малого та середнього бізнесу, високотехнологічних компаній, багатонаціональні корпорації, окремі особи, митці та інші збирають кошти. Головною відмінною рисою цього виду краудфандингу є відсутність готівкової оплати за використання фінансових ресурсів. Натомість постачальники грошей отримують нефінансову винагороду, яка також може мати різні форми - участь у розробці продукту, зустріч з творцями проєкту, згадування у фільмі, запрошення на концерт, отримання зразка виробленого продукту тощо.

Поширений варіант краудфандингової моделі нефінансової винагороди полягає в участі в передпродажному замовленні товару. Тобто інвестор має право отримати продукт після його виробництва, отримавши товар за найкращою ціною або з іншими перевагами. Часто це стосується нового програмного забезпечення, гаджетів і технологічних новинок, а також музичних альбомів, фільмів, книг. Слід також зазначити, що платформа краудфандингу з нефінансовими винагородами може бути застосована не тільки для залучення стартового капіталу, але і для «вивчення» ринку - визначення потенційного попиту на продукцію для отримання підтвердження соціальної значущості та важливості проєкту, залучення клієнтів, встановлення партнерських зв'язків, об'єднання спільнот тощо.

Краудфандинг із відсутністю винагороди дозволяє донорам підтримувати благодійні, соціальні та громадські проєкти, які не мають фінансової чи матеріальної вигоди. При цьому одержувачі фінансових ресурсів не беруть на себе жодних зобов'язань перед донорами (надавачами грошей).

Третій вид краудфандингу - краудфандинг з фінансовою винагородою або краудінвестинг - охоплює кілька підмножин, включаючи акціонерну заставу, крах нерухомості та розподіл прибутку від участі в прибутку.

Акціонерне зберігаюче фінансування найближче до венчурних інвестицій, оскільки передбачає надання коштів інвесторам в обмін на акції компанії, дивіденди або права голосу на загальних зборах акціонерів. Проте, на відміну від венчурного інвестування, акціонерний краудфандинг забезпечує фінансові ресурси великої кількості дрібних інвесторів, жоден з яких не отримує

переважного права на управління підприємством. Таким чином, у підприємців залишається можливість самостійно розпоряджатися своїм бізнесом. Водночас слід зазначити, що сьогодні все більше бізнес-ангелів і венчурних фондів залучаються до фінансування проєктів через краудфандингові платформи.

Краудфандинг на нерухомість можна вважати різновидом пайового краудфандингу, при якому одержувачем коштів є компанія-забудовник, а кошти залучаються шляхом розміщення цінних паперів під іпотечне покриття.

З точки зору участі в прибутках (або моделі роялті), краудфандинг є проміжною моделлю між акціонерним краудфандингом і краудфандингом з нефінансовою винагородою. З одного боку, ця модель передбачає, що частину доходу або прибутку інвестор отримає від проєкту у вигляді дивідендів, роялті чи інших платежів, а з іншого боку - дозволяє отримувачу фінансових ресурсів зберегти контроль над проєктом (бізнесом).

Фінансування за допомогою краудфандингу в Україні має позитивну динаміку і перспективи, але відстає від світових тенденцій. Головними проблемами його розвитку є:

- відсутність правової бази. В Україні немає закону, що регулює взаємодію фаундер-платформа-бекер. Усі операції закріплюються шляхом укладання простих договорів між учасниками відносин. Така ситуація відлякує багатьох фаундерів та інвесторів, оскільки у перших є побоювання, що їх ідею поцуплять, а в других – ризик неповернення коштів або їх витрачання на несправжні проєкти;
- низька обізнаність у сфері краудфандингу, що формує недовіру до цього способу фінансування;
- низька фінансова спроможність громадян, що, відповідним чином, звужує можливості фінансування інших проєктів;
- відсутність необхідної інфраструктури, зокрема, консалтингових і маркетингових агенцій, котрі інформували б та навчали підприємців ефективному залученню коштів через механізм краудфандингу.

Нові джерела фінансування, з їх перевагами та недоліками, перш за все можуть бути використані на різних етапах циклу розвитку підприємства. Як наслідок, моделі отримання фінансування не зарезервовані лише й виключно для, наприклад, стартапу чи зрілого підприємства.

По-друге, і що більш важливо, їх можна використовувати як взаємозамінні. Це означає, що отримання коштів з одного джерела не обмежує можливості використання інших джерел. З іншого боку, те, яке джерело буде обрано, залежить лише від прихильності та рішення самого ініціатора або підприємства.

По-третє, вибір правильного джерела фінансування з-поміж багатьох доступних альтернатив може мати значний вплив на хід циклу розвитку (фінансування) компанії, який буде чітко відрізнятися від «традиційного».

Використання краудфандингової кампанії може призвести до того, що компанії не доведеться покладатися на боргове фінансування на початковому етапі розробки проекту. Крім того, успішна кампанія може залучити в компанію інших інвесторів, які зможуть профінансувати ідею на наступних етапах.

Дискусійним залишається питання фінансового ризику, пов'язаного з новими рішеннями. Такі терміни, як «кредитне плече», безпека транзакцій з боку покупця капіталу, але перш за все з боку постачальника капіталу, прозорість вжитих дій тощо, все ще викликають занепокоєння, і у відповідь наражаються на спроби національних наглядових органів виконання подальших постанов. З одного боку, традиційні фінансові установи не готові до майбутніх змін і викликаних ними загроз для традиційної фінансової системи, часто недооцінюючи проблему. З іншого боку, дії контролюючих органів, якими б продуманими та виваженими не були, не зможуть зупинити вказані зміни.

Капітал є своєрідним «двигуном» підприємства, який не тільки рухає його діяльність, а й веде до розвитку. Чим простіше його отримати, тим вище повинна бути швидкість росту. Нестабільне становище держави та фінансові кризи спричиняють серйозні проблеми з доступом до зовнішнього фінансування, втрату довіри до традиційних фінансових установ і всієї системи. Тим самим це

спонукає підприємців до креативності у пошуках інших, нових джерел фінансування.

В багатьох випадках джерела фінансування, які можна назвати інноваційними, також є альтернативою традиційній фінансовій системі та вписуються в мейнстрім розвитку джерел фінансування. Найвиразнішими

напрямами розвитку сучасних способів фінансування діяльності є широке використання Інтернет-технологій, опора на громаду та відмова від надмірних правових регулювань і традиційних фінансових інститутів. Цінуються менш

формальні рішення, що дозволять, окрім придбання капіталу, також реалізувати

другорядні цілі, наприклад, перевірка ідеї, просування тощо, і скоротити до

мінімуму час для отримання коштів. Таким чином, сучасні джерела

фінансування намагаються усунути посередників, прискорити процес розвитку

підприємства використовуючи технології, а нові рішення стають все більш

витонченими.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

II Розділ. Напрямки інноваційного розвитку підприємства та джерела його фінансування

2.1. Аналіз джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств на прикладі підприємств України

Сучасна економічна практика свідчить, що високі результати підприємства досягають лише при систематичному та цілеспрямованому впровадженні інновацій, спрямованих на пошук можливостей, які може дати економічне середовище. Це передбачає особливий інноваційний стиль управління, в основі якого лежить орієнтація на інновації, системна та цілеспрямована діяльність. Конкурентні переваги досягаються завдяки впровадженню інновацій – абсолютно нових методів і прийомів промислово-комерційної діяльності. Можливість створення та використання інновацій суб'єктами господарювання залежить від загального рівня науково-технічного прогресу країни та ресурсів.

Таблиця 2.1

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України за період 2010-2020 рр.

Рік	Загальна сума витрат на інновації, млн. грн.	У тому числі за рахунок коштів							
		Власник		Державного бюджету		Іноземних інвесторів		Інших джерел	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2020	14 406,7	12297,7	85,4	279,5	1,9	125,3	0,9	1704,2	11,8
2019	14 220,9	12474,9	87,7	556,5	3,9	42,5	0,3	1147,0	8,1
2018	12 180,1	10742,0	88,2	639,1	5,2	107,0	0,9	692,0	5,7
2017	9 117,5	7704,1	84,5	227,3	2,5	107,8	1,2	1078,3	11,8
2016	23 229,5	22036,0	94,9	170,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,3
2015	13 813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2014	7 695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2013	9 562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2012	11 480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2011	14 333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2010	8 045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6

Джерело: створено автором на основі даних [34]

Дані таблиці 2.1 показують, що найбільшу частку у фінансуванні інноваційної діяльності займають власні кошти підприємств. На другому місці в структурі фінансування - «Інші джерела». Кошти державного бюджету, а також іноземних інвесторів, займають вкрай малу частину.

Протягом усього досліджуваного періоду частка фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету не перевищила 5,2%, а середнє арифметичне становить 2,1%. З іноземними інвестиціями ситуація майже аналогічна. Винятком являється 2010 рік з рекордним показником в 30%.

Якщо не враховувати дані за 2010 рік, то в середньому отримаємо – 2,8%, що являється досить несприятливим для розвитку інноваційної діяльності і свідчить про низький рівень інвестиційної привабливості.

Обсяги витрат на інновації промислових підприємств, що представлені на Рис.2.1, не мають сталої тенденції, їм характерні значні коливання та варіативна динаміка. Це вказує на чутливість до загальноекономічного середовища та недостатній рівень фінансування.

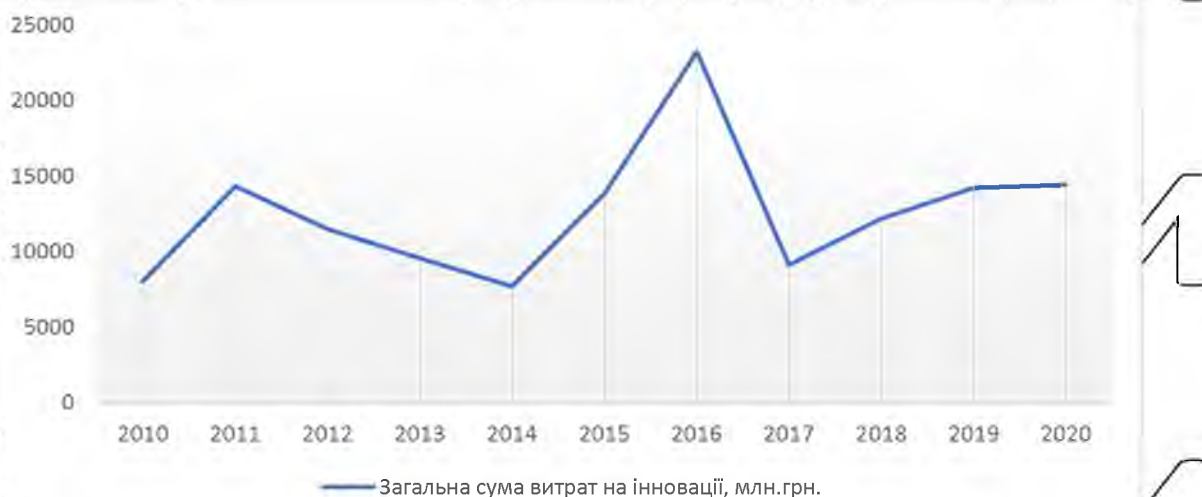

Рис.2.1 Динаміка обсягів витрат на інновації промислових підприємств за 2010-2020рр.

Джерело: створено автором на основі даних [34]

В 2010 році загальна сума витрат на інновації складала 8 045,5 млн. грн., а в 2011 майже вдвічі збільшилась до 14 333,9 млн. грн.. З 2011 по 2014 рік

спостерігається скорочення витрат з 14 333,9 до 7 695,9 млн. грн. відповідно. Згодом стрімке зростання з 2014 до 2016 року. Найбільший обсяг фінансування загалом спостерігається в 2016 році – 23 229,5 млн. грн., після чого в 2017 році різко знижується. В період з 2017 по 2020 роки загальна сума витрат на інновації зросла з 9 117,5 млн. грн. до 14 406,7 млн. грн.

Отже, можемо визначити переважне фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні за рахунок власних коштів, при цьому держава не приймає активної участі в процесі фінансування інноваційної діяльності підприємств промисловості України. Майже все фінансове питання лягає на плечі підприємств, що і сповільнює їх інноваційну активність. Така ситуація вимагає рішучих дій щодо зміни підходів в державному управлінні та регулюванні інноваційної діяльності в промисловому комплексі України.

Основними видами інноваційної діяльності є: науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи; розроблення технологій, розширення раніше освоєних виробництв на базі продуктивніших технологій; створення промислового зразка та проведення промислових випробувань; придбання патентів, ліцензій і ноу-хау; інвестиційна діяльність, необхідна для реалізації інноваційних проєктів; сертифікація та стандартизація інноваційної продукції, а також матеріалів, необхідних для її виготовлення; маркетинг і організація ринків збуту інноваційної продукції, підготовка та перепідготовка кадрів для інноваційної діяльності. Економічне зростання ґрунтується, в першу чергу, на використанні нових знань і технологій, які в свою чергу залежать від фінансування наукових досліджень і розробок. [32]

З Рис.2.2. бачимо, що в Україні частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП протягом усього досліджуваного періоду зменшувалась. Фінансування інноваційної діяльності є складовою фінансової політики держави відповідно до законодавства. Такі дані свідчать про недостатній обсяг фінансування науки й інноваційної діяльності на державному рівні.

Згідно Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», держава забезпечує бюджетне фінансування науково-технічної діяльності (крім видатків на військові цілі) у розмірі не менше 1,7% валового внутрішнього продукту (ВВП) України. Видатки на науково-технічну діяльність є захищеними статтями видатків Державного бюджету України. Даний норматив бюджетного фінансування був висунутий в 90-х роках ХХ ст. виходячи з нагальної потреби в радикальній зміні державної науково-технічної політики та за змістом носив революційний характер, оскільки не базувалося на аналізі емпіричних тенденцій інтенсивності бюджетної підтримки (в тому числі - й в розвинених країнах світу), тому у наступному підверглося інтенсивній критиці.

Рис. 2.2 Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробку ВВП, % за 2010-2019 рр.

Джерело: розроблено автором

Фактичний рівень бюджетного фінансування на протязі всього часу незалежності країни за даними Держкомстату поступався нормативному майже в 4 рази, зокрема в останні роки його значення коливалося в діапазоні 0,43-0,48% ВВП. Попри багаточисельні редакції Закону норматив зберігся та кількісно залишився без змін, хоча в подібних умовах його не можна визнати реалістичним.

В той же час частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП в країнах ЄС зросла з 1,92% в 2010 до 2,14% в 2019 році. У розвинених країнах світу основним джерелом фінансування інноваційної діяльності являються кошти державного бюджету. Держава фінансує науково-технологічні витрати та фундаментальні дослідження, що значно полегшує роботу підприємствам і прискорює впровадження інновацій.

До напрямів державної підтримки з доведеною ефективністю, що застосовуються розвиненими країнами світу у розбудові інноваційно орієнтованої економічної політики, належать наступні: державна фінансова підтримка приватного інвестування у ІНДКР; інноваційно орієнтовані державні закупівлі; розвиток публічно-приватного партнерства в інноваційних галузях.

Рис. 2.3 Показники інноваційної діяльності промислових підприємств 2010-2020 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [34]

Як видно з Рис. 2.3, за останні 10 років частка кількості іноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств коливалась в межах 13,8%-18,9%. Рекордним був показник 18,9% у 2016 році.

Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю скоротилась в період з 2014 по 2015 рік майже вдвічі. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції промислових підприємств не перевищила 2% протягом 2015-2020 років.

Таблиця 2.2

Показники діяльності суб'єктів господарювання з використанням технологій за період 2015-2021 рр.

Рік	Виробництво з використанням високих технологій			Виробництво з використанням технологій низького рівня		
	Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць	У тому числі		Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць	У тому числі	
		фізичні особи-підприємці, одиниць	у % до загального показника суб'єктів господарювання		фізичні особи-підприємці, одиниць	у % до загального показника суб'єктів господарювання
2021	1685	523	31,0	61029	43672	71,6
2020	1640	558	34,0	64630	47595	73,6
2019	1610	570	35,4	67689	50684	74,9
2018	1528	527	34,5	66214	50036	75,6
2017	1467	506	34,5	65676	50262	76,5
2016	1449	533	36,8	68178	54022	79,2
2015	1639	571	34,8	72612	56575	77,9

Джерело: складено автором на основі даних [34]

В таблиці 2.2 наведено дані про кількість суб'єктів господарювання, що ведуть свою діяльність з використанням технологій. Загалом переважна частина підприємств використовує технології низького рівня. В період з 2016 по 2021 рік спостерігається збільшення кількості діючих суб'єктів господарювання з використанням високих технологій. Виробництво з використанням технологій низького рівня демонструє спад.

Досягнення успіху у реалізації започаткованих ініціатив вимагає значного прискорення темпів реформування, створення надійного інституційного фундаменту нової індустріалізації економіки та розбудови широкого публічно-приватного партнерства за перспективними напрямками з точки зору промислового розвитку.

Європейська комісія оголосила про ініціативу в рамках програми Європейської інноваційної ради (EIC) на 2022 рік, яка передбачає надання підтримки українській інноваційній спільноті у розмірі 20 мільйонів євро грантів.

Про це йшлося під час спільного прес-брифінгу за участі Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольги Стефанішиної, Комісара ЄС з питань інновацій, науки, культури, освіти і молоді Марії Габріель та члена правління EIC, співзасновника «Skeleton Technologies» Тааві Мадіберка.

Така ініціатива надасть пряму фінансову підтримку в розмірі до 60 тис. євро для щонайменше 200 українських технологічних стартапів, які залишилися та працюють в Україні, а також для тих, кого під час війни примусово переселили до ЄС. Це буде доповнено нефінансовою підтримкою, включаючи бізнес-консультації та допомогу в пошуку партнерів в ЄС. Така підтримка підвищить здатність українських інноваторів взаємодіяти з учасниками європейської інноваційної екосистеми, виходити на нові ринки та отримувати переваги від європейських інструментів фінансування [32].

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

2.2. Дослідження напрямків інноваційного розвитку підприємств на прикладі

ПрАТ «МХП»

Інновації є одним із основних джерел отримання конкурентної переваги в епоху нових технологій, засобів комунікації та економіки, заснованої на знаннях.

Через певні перешкоди, в тому числі фінансові, інноваційна активність підприємств знаходиться на відносно низькому рівні по відношенню до країн ЄС.

Головною умовою для забезпечення інноваційного розвитку підприємства є наявність інноваційного потенціалу. Під поняттям «інноваційний потенціал підприємства» в економіці прийнято розуміти сукупність характеристик підприємства, які визначають його здатність здійснювати діяльність щодо створення і практичного використання нововведень.

Інноваційний потенціал підприємства – це сукупність соціально-економічних особливостей, сформованих у процесі розвитку даного підприємства, що є основою його інноваційної діяльності. Галузеве середовище, тобто клієнти, конкуренти чи кооператори, а також відносини між ними також мають сильний вплив на інноваційність підприємства. Оцінкою ступеня проведеної інноваційної діяльності є кількість реалізованих інновацій, тип інновації або отримані від інновацій цінності. [15]

«МХП» – приватне акціонерне товариство, яке спеціалізується на виробництві курятини і вирощуванні зернових, а також іншої аграрної діяльності (виробництво м'ясо-ковбасних виробів і м'ясних виробів, готових до вживання). Засновник і основний бенефіціар компанії – Юрій Косюк. Стратегія ПрАТ «МХП» спрямована на інноватизацію агропромислового середовища.

Земельний банк компанії в 2004 році становив 11 тис. га., а на 2020 рік досяг 370 тис. га., які ефективно задіяні для вирощування сої, пшениці, кукурудзи та інших видів зернових культур. Такий масштаб діяльності вимагає постійного контролю та впровадження нових технологій для вчасного і безперебійного виконання необхідних процесів. Землі холдингу розташовані в Сумській,

Київській, Вінницькій, Тернопільській, Хмельницькій, Івано-Франківській, Дніпропетровській областях. [11]

«МХП» впроваджує геоінформаційні системи (ГІС) для управління земельним банком. Використання ГІС допомагає аграріям мати точне відображення поточного стану банку землі у комплексі з іншими сервісами (наприклад системою точного землеробства, системами обліку ГС).

ПрАТ «МХП» – це вертикально інтегрована компанія, що контролює повний виробничий цикл отримання товарного м'яса курки, лідер українського аграрного виробництва, працює в галузях рослинництва, зернопереробки, виробництва комбікормів, птахівництва, м'ясопереробки. Місія підприємства – бути одним зі світових лідерів аграрного ринку в ефері птахівництва, що демонструє стійке фінансово-економічне та операційне знання завдяки постійному підвищенню ефективності бізнесу [17].

ПрАТ «Миронівський хлібопродукт» 7 листопада 2017 року презентував ребрендинг Групи «МХП». За рахунок скорочення назви з «Миронівський хлібопродукт» на «МХП» логотип виглядає сучасним і легким для сприйняття. Холдинг володіє наступними брендами: «Наша Ряба», «Легко!», «Башинський», «Qualiko», «Ukrainian Chicken», та ін.

Програма «МНР accelerator» з 2018 року дозволяє взяти участь у конкурсі з впровадження нових технологічних рішень в сільськогосподарській галузі: агробіотехнології, діджиталізація, автоматизація виробництва, проекти зеленої енергетики та удосконалення продуктів, рішення модернізації корпоративного управління та мережі збуту. За сумісництвом зі стартап акселератором «Radar Tech» та платформою інвестиційно-інноваційних рішень «Agrohub» «МХП» забезпечує учасників підтримкою фахівців та бізнесменів, що супроводжують стартапи з моменту їх виникнення до самої реалізації, у разі успішного проходження конкурсу. На цей конкурс у 2019 році було подано 156 проектів, 9 з яких були реалізовані [17].

Сьогодні ПрАТ «МХП» – провідний виробник м'яса птиці в Європі з одним із найсильніших продуктових брендів в Україні, один з найбільших виробників

зерна в Україні зі значним потенціалом зростання та найбільший виробник на ринку м'ясопереробки в Україні. ПрАТ «МХП»

З початку 2018 року ПрАТ «МХП» реорганізував свою бізнес-модель у вертикально-інтегровану, де більшість елементів основних видів діяльності забезпечують замкнений цикл виробництва. «МХП» – вертикально інтегрована

компанія, яка вирощує зерно для виробництва комбікормів; виготовляє корми для своїх птахофабрик з вирощування батьківського поголів'я і фабрик з виробництва м'яса птиці (рис. 2.4). Саме вертикальна інтеграція бізнесу дозволяє

галузі дотримуватися суворих заходів біобезпеки, які включають вакцинацію

птиці і тестування м'яса птиці на наявність різних бактерій, таких як сальмонела та інших. Це гарантує найвищу якість продукції хелдингу, що відповідає

міжнародним стандартам FSSC 22000, ISO 22000 та BRC Food. Також

вертикальна інтеграція дозволить контролювати собівартість фінальної

продукції завдяки великим масштабам виробництва, що особливо важливо в

умовах економіки, що розвивається.

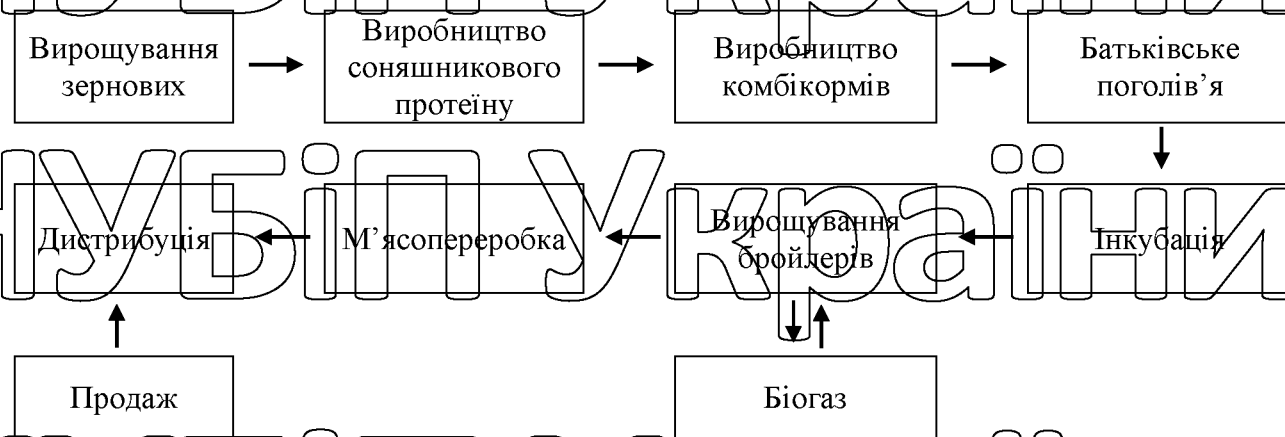

Рисунок 2.4 Вертикально-інтегрована система ПрАТ «МХП»

Джерело: створено автором на основі [17]

З 2021 року ПрАТ «МХП» став членом Глобального договору ООН та зобов'язався дотримуватись 10 принципів Глобального договору ООН,

працювати над досягненням цілей сталого розвитку та щорічно звітувати про прогрес. Крім того, вже сьогодні компанія допомагає реалізувати 12 цілей із 17,

серед яких: подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства, забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку, забезпечення всеосяжної і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх та ін.

На підприємстві затверджена політика гуманного відношення до тварин, яка стимулює ініціалізацію проектів з удосконалення умов вирощування та утримання худоби.

Для бренду «Наша Ряба» переробка відходів є важливим етапом роботи задля збереження довкілля. Так, побічні продукти під час виробництва м'яса птиці на заводах компанії переробляються: перо – у пр'яне борошно, яке використовується для виготовлення корму для тварин, курячий послід – в біогаз, жир – на біодизель та корми для домашніх тварин. А також в компанії функціонують найкращі очисні споруди в галузі – підприємства повертають нормативно-очищені стічні води.

З 2017 року на підприємстві розробляються та впроваджуються проекти з розвитку зеленої енергетики, а саме будівництва найбільшого у світі біогазового комплексу з обробки виробничих відходів птахівництва. Це сприяло отриманню підприємством енергетичної автономності та безпечної екологічної діяльності. Оскільки в повному циклі виробництва м'ясних продуктів відсутні посередники та постачальники ресурсів, то ПрАТ «МХП» має значні переваги перед конкурентами у встановленні ціни на свою продукцію.

Комплекс «Біогаз Ладизин» МХП» можна вважати найбільш масштабним українсько-німецьким еко-інноваційним проєктом, адже в його реалізації взяли участь ряд потужних німецьких та українських компаній та виробників. Перша черга проєкту була запущена у 2019 році, його потужність становить 12 МВт.

Також розроблений проєкт другої черги комплексу «Біогаз Ладизин». Загалом реалізація біогазових проєктів є ключовим елементом реалізації моделі циркулярної економіки. В центральному офісі «МХП» 10 березня 2021 року відбулось підписання меморандуму про взаєморозуміння та стратегічне

партнерство між «МХП Еко Енерджи» та німецькою компанією «Ellman Engineering» у проєкті: «Біологічна метанізація «зеленого» водню», що являється знаковою подією для інновацій в енергетиці [17].

Варто звернути увагу на те, що компанія «МХП» з 2013 року експлуатує біогазовий комплекс ПрАТ «Оріль-Лідер» потужністю 5,5 МВт і реалізація біогазових проєктів української компанією «МХП» розпочалась задовго до презентації Європейського зеленого курсу ЄС. Інтеграція технологій «зеленого водню» та біометану є справжнім проривом в чистій енергетиці.

Перший комплекс з виробництва біогазу було відкрито у 2012 році на базі цукрофабрики «Оріль-Лідер» у Дніпропетровській області. Потужність комплексу становила 5 МВт. Біогазовий комплекс допомагав утилізації курячого посліду, створюючи 40 000 МВт електроенергії та 8 000 Гкал тепла щороку. Додатково, об'єкт, що розроблено за сучасними технологіями власного проєктного інституту, не забруднює довкілля, а за рахунок утилізації метану знижує рівень викидів парникових газів. До будівництва Комплексу відходи МХП розподілялися на поля у вигляді добрива. Але сировина, яка пройшла переробку, є більш збалансованою як органічне добриво і до того ж дозволяє мінімізувати використання мінеральних добрив. Таким чином, на одному комплексі вибудовується закритий цикл виробництва.

«Кількість біогазу, що сьогодні виробляється на існуючих потужностях, є еквівалентом 40 млн. кубів біометану в рік, а використовуючи весь потенціал органічної сировини можна щорічно виробляти 100 млн. куб., які є фактично повним аналогом природного газу, тільки відновлюваного та «зеленого» походження. Біометан є надзвичайно актуальним з точки зору декарбонізації та заміщення природного газу, в тому числі й імпортного, також цей продукт є дуже цікавим для реалізації на європейському ринку», – директор «МХП Еко Енерджи» Іван Тракслер.

«МХП» поступово зменшує споживання енергії з невідновлюваних джерел. Загальне споживання палива у 2020 році впало на 2,98% порівняно з 2019 роком через заходи з енергоефективності, збільшення виробництва біогазу та

отримання зеленого тарифу на електроенергію (таб. 2.3). Завдяки підвищенню ефективності використання біогазу у виробничих процесах у 2021 році знизилася споживання пального із відновлюваних джерел. Також компанія передає зелену електроенергію загальній електромережі, що відповідає стратегії «МХП» стати вуглецево-нейтральною компанією.

Виробничі показники діяльності біогазового комплексу в Україні

Таблиця 2.3

Рік	Вироблено біогазу	Вироблено електроенергії	Вироблено теплоенергії
	кВт	кВт	кВт
2021	314 031 146	128 752 770	131 839 081
2020	272 038 980	111 535 982	114 201 964
2019	91 585 258	37 549 976	38 465 808
2018	109 631 415	44 948 880	45 998 640
2017	93 550 587	38 355 741	39 256 720

Джерело: складено автором на основі [17]

«МХП» визнає свою екологічну відповідальність та роль у забезпеченні того, щоб діяльність компанії відповідала очікуванням зацікавлених сторін у вирішенні глобальної проблеми зміни клімату. Компанія вимірює викиди парникових газів з метою перетворити всю свою діяльність на вуглецево-нейтральну до 2030 року.

З таблиці 2.4 можна побачити, що обсяг викидів парникових газів від спалювання палива в 2018 році склав 350 390 тонн еквіваленту CO₂, що порівняно з 2017 роком – більше на 1,9%. Зростання здебільшого пов'язане зі загальним підвищенням обсягу виробництва Компанії на 9%. В 2019 році обсяг викидів парникових газів від спалювання становив 324 640 тонн. Зменшення на 7% пов'язане із заходами щодо енергозбереження та зменшення спалення природного газу в Україні, і цього було досягнуто, незважаючи на зростання виробництва птиці на 18%. У 2020 році прямі викиди парникових газів скоротились на 2,18% за рахунок енергозберігаючих заходів та зменшення споживання бензину та дизельного палива. Помітне зростання викидів у 2021 році, у порівнянні з минулим роком, було зумовлене групою чинників: збільшенням виробництва м'яса на 3%; придбанням «МХП» виробника

яловичини ТОВ «Нубіт'ясо» у вересні 2021 року; та підвищенням вологості зібраної кукурудзи, що вимагає набагато більшого використання природного газу для її сущиння.

Таблиця 2.4

Прямі викиди парникового газу в атмосферу

Рік	Спалювання природного газу	Споживання дизельного пального	Споживання бензинового пального	Споживання стисненого/зрідженого газу, пропану, бутану, метану та їх сумішей	Всього
тонн викидів еквіваленту CO ₂					
2021	212 491	148 446	8 335	4 401	373 673
2020	165 289	142 464	8 464	5 211	321 428
2019	160 107	155 296	10 650	2 526	328 579
2018	186 414	151 620	12 356	-	350 390
2017	161 930	167 307	14 529	-	343 766

Джерело: складено автором на основі [17]

Відкриття в 2018 році власного R&D-центру (НДДКР) спрямо диференціації діяльності ПРАТ «МХП» на виробничу та розробницьку, що покращило якість процесів та розширення клієнтської бази, яка вимагала персоналізованих рішень.

Наразі «МХП» трансформує свій бізнес, переходячи від сировинної до кулінарної діяльності. З 2020 року компанія розвиває за франчайзинговою моделлю три нові формати – гастростудія «Секрети шефа», магазин біля дому «М'ясомаркет», і шаурменні «DönerMarket». Це оновлений формат convenient store (магазинів біля дому), де відвідувачі можуть придбати всі необхідні продукти. Їхня особливість полягає не лише в широкому асортименті м'яса та супутніх товарів, але й у сервісі. Споживачів будуть обслуговувати нові для України фахівці – м'ясні сомельє. Це не звичайні продавці, всі співробітники магазину даруватимуть гостям приємні емоції від гастрошопінгу, ділитимуться ідеями смачного приготування будь-якої м'ясної страви і допомагатимуть покупцям обирати всі потрібні для цього інгредієнти. «МХП» веде перемовини з потенційними партнерами і займається пошуком майданчиків для відкриття нових об'єктів [17].

2.3. Аналіз джерел фінансування інноваційного розвитку підприємства на прикладі ПрАТ «МХП»

ПрАТ «МХП» – найбільший виробник (64% ринку) і експортер (86% обсягу експорту) курятини в Україні. Найбільший виробник м'яса (41% ринку) України, комбікорму (25% ринку) України. У 2017 році «МХП» отримав 42% всіх бюджетних дотацій для аграрних підприємств України.

Завдяки впровадженню інновацій та динамічному зростанню ПрАТ «МХП» за десятиліття збільшив сукупні потужності з виробництва м'яса курятини утричі (до понад 700 тис. т.) за підсумками 2020 року, також потужності компанії по виробництву курятини європейського операційного сегмента (PP) склали більше ніж 100 тис. т. м'яса птиці. ГДР (Глобальні Депозитарні Розписки) «МХП» котируються під тикером MHPC. Серед партнерів холдингу з реалізації великих інвестиційних проєктів – Міжнародна фінансова корпорація (IFC) групи Світового Банку, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та інші провідні інституційні інвестори [17].

Однією з найбільших інвестицій «МХП» у 2019 році є покупка компанії «Perutnina Ptuj». За рейтингом Штирійської торгової палати, «Perutnina Ptuj» визнана кращою компанією у категорії великих компаній Подравського регіону (Словенія) у 2019 році.

«Це перше придбання потужностей в Європі холдингом МХП. Для нас та для України в цілому важливо розширювати свою присутність на європейських ринках. І я дуже радий, що Perutnina Ptuj продовжує демонструвати чудові результати діяльності та знаходить визнання професійної спільноти», – прокоментував голова правління «МХП» Юрій Косюк.

Основним джерелом фінансування ПрАТ «МХП» являються євробонди. Вони займають 85% у портфелі фінансування. Зважаючи на їх довгостроковість (8 років), це один із найвигідніших фінансових інструментів. Також важливо вийти на ринок у потрібний час. Якість компанії, звичайно, має значення, адже рейтинг «МХП» вищий, ніж у країни. У 2015 році, крім «МХП», жодна компанія, навіть країна не зробили виплати по євробондах.

Складність роботи полягає в тому, що коли вкладаються значні ресурси в розвиток, то короткострокові кредити не рятують ситуацію. Короткострокове фінансування в «МХП» виділяється лише під робочий капітал. Тому компанія продовжує працювати з міжнародними фінансовими інститутами – IFC, ЄБРР. Загалом «МХП» відкриті до будь-якого фінансування з хорошими умовами.

Таблиця 2.5

Фінансові результати ПрАТ «МХП», тис. грн.

Статті	Значення статті по роках					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Дохід від реалізації продукції	12724865	17849182	34464262	36852545	35973856	45996975
Собівартість реалізованої продукції	(9629379)	(13118292)	(26943084)	(28931627)	(28110066)	(38956241)
Валовий прибуток	3095486	4730890	7521178	7920918	7863790	7040734
Чистий прибуток	2261858	1521408	3971908	5042752	(1846825)	(1626153)

Джерело: складено автором на основі [17]

Таблиця 2.6

Фінансові результати ПрАТ «МХП», %

Статті	Темп приросту по роках, %				
	2017	2018	2019	2020	2021
Дохід від реалізації продукції	40,27	93,09	6,93	-2,38	27,86
Собівартість реалізованої продукції	36,23	105,39	7,38	-2,84	38,58
Валовий прибуток	52,83	58,98	5,31	-0,72	-10,47
Чистий прибуток	32,74	161,07	26,96	-136,62	-11,95

Джерело: розраховано автором

В таблиці 2.5 та 2.6 показано основні фінансові результати діяльності ПрАТ «МХП» в період з 2016 по 2021 роки. Дохід від реалізації продукції демонструє позитивну динаміку та збільшився на 33272110 тис. грн. порівняно з 2017 роком. Водночас з доходом, зросла і собівартість реалізованої продукції, що свідчить про збільшення обсягів реалізації товарів. Показники валового і чистого

прибутку погіршились в період 2020 – 2021 роки, що може бути пов'язано з наслідками COVID-19.

Таблиця 2.7

Аналіз основних активів, ПрАТ «МХП» тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення, %	
	2019	2020	2021	2020	2021
Власний капітал	- 8671888	- 10318581	- 9693187	18,99	6,06
Необоротні активи	13633005	11860868	14093391	-13	18,83
Оборотні активи	18510328	20607916	20358678	11,33	-1,21
Активи разом	32143333	32468784	34452069	1,01	6,11
Торговельна дебіторська заборгованість	2364938	6831690	5913613	167,73	-6,6
Запаси	484128	508355	495513	5	2,53

Джерело: складено автором на основі [17]

Таблиця 2.8

Аналіз поточних операційних витрат ПрАТ «МХП», тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення, %	
	2019	2020	2021	2019	2020
Матеріальні витрати	574385	845396	-	47,18	-
Витрати на оплату праці	1030508	1136203	1532739	10,26	34,9
Відрахування на соціальні заходи	184250	227879	302777	28,97	32,87
Амортизація	713321	785268	-	10,09	-
Інші операційні витрати	105212	155481	248316	47,78	59,71

Джерело: складено автором на основі [17]

З таблиці 2.8 можемо спостерігати збільшення поточних операційних витрат ПрАТ «МХП», це вказує на розвиток і можливе розширення компанії.

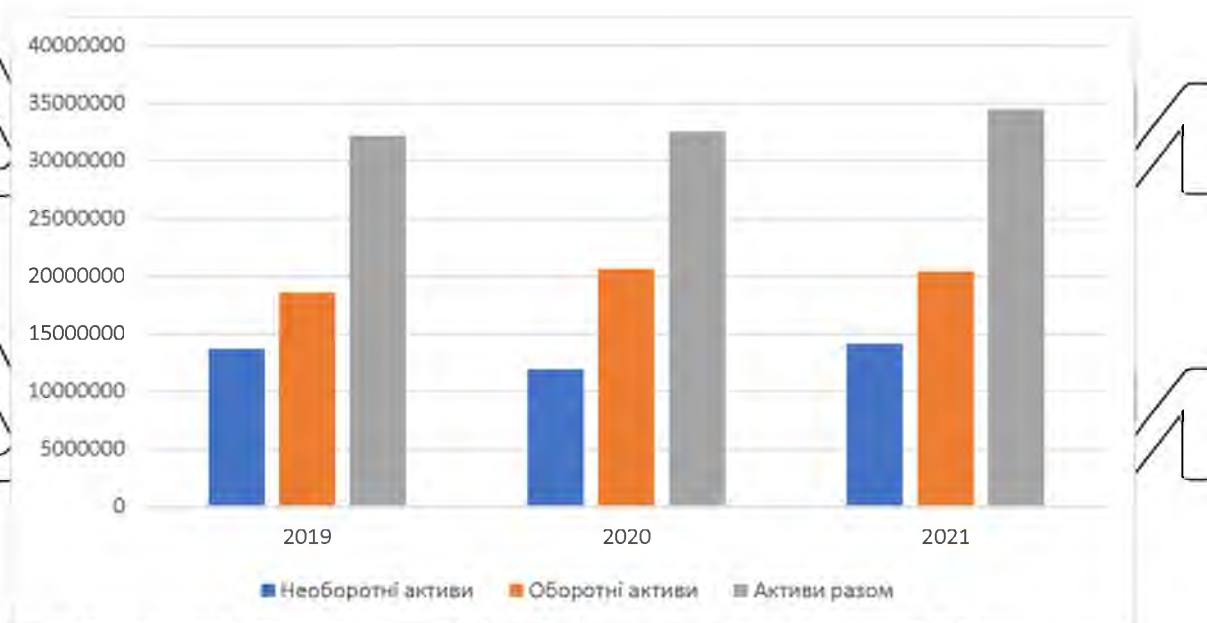

Рис. 2.5 Динаміка активів ПрАТ «МХП», тис. грн.

Джерело: складено автором на основі ПІФ

Показники активів ПрАТ «МХП» на рис. 2.5 демонструють зростання в період з 2019 по 2021 рік на 7,18%. Це вказує на посилення господарського потенціалу, тобто у підприємства збільшився обсяг наявного в розпорядженні майна.

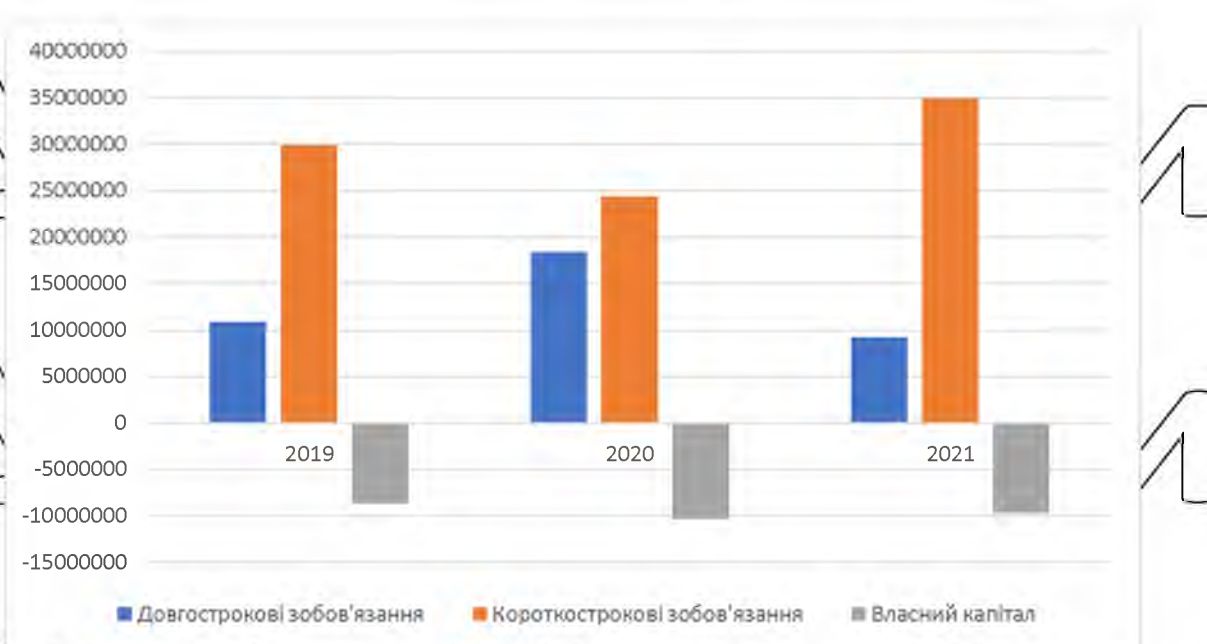

Рис. 2.6 Динаміка джерел фінансування ПрАТ «МХП», тис. грн.

Джерело: складено автором на основі ПІФ

Зростання загальної суми зобов'язань (короткострокових і довгострокових) може забезпечити більш повне розкриття потенціалу компанії, але одночасно із ним, можливе зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування (рис. 2.6). Від'ємне значення власного капіталу свідчить про перевищення зобов'язань над балансовою вартістю активів підприємства.

Для більш детальної оцінки діяльності ПрАТ «МХП» будуть використовуватись дані з таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Показники для оцінки фінансової стійкості ПрАТ «МХП» за 2018-2021

Показник	рр., тис. грн.			
	2018	2019	2020	2021
Довгострокові зобов'язання	20945871	10896888	18416792	9198089
Короткострокові (поточні) зобов'язання	23104488	29918333	24370573	34947167
Зобов'язання разом	44050359	40815221	42787365	44145256
Власний капітал	-13525528	-8671888	-10318581	-9693187
Необоротні активи	15481248	13633005	11860868	14093391
Оборотні активи	15043583	18510328	20607916	20358678
Активи разом	30524831	32143333	32468784	34452069
Довгострокові кредити банків	2902376	797929	695087	329692
Власні оборотні кошти	-26104400	-21506964	-22109941	-23456886
Запаси	1827411	484128	508365	495513
Грошові кошти та їх еквіваленти	1071685	2128855	2091999	1554503
Баланс	13244518	11113106	9366454	11326405

Джерело: складено автором на основі [17]

Існує досить широкий перелік коефіцієнтів, за якими аналізують фінансову стійкість підприємства. Основні коефіцієнти для аналізу ПрАТ «МХП» є наступні:

1. Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності. Коефіцієнт незалежності розраховується за формулою.

$$Ka = BK : B ,$$

де ВК – власний капітал;

Б – баланс.

Нормативне значення для даного показника $>0,5$.

2. Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частка власного оборотного капіталу є спрямованою на фінансування оборотних активів.

Характеризує ступінь мобільності власних засобів. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{мвк}} = \text{ВОК} : \text{ВК},$$

де ВОК – власні оборотні кошти (р. 380 - р. 080);

ВК – власний капітал.

Нормативне значення $>0,1$.

3. Коефіцієнт фінансової стабільності можна визначити як співвідношення власного капіталу та залученого. Він відображає ступінь покриття боргів власним капіталом, а також розраховується за формулою:

$$K_{\text{фс}} = \text{ВК} : \text{ПК},$$

де ВК – власний капітал;

ПК – позикові кошти (сума довгострокових та короткострокових зобов'язань).

Нормативне (рекомендоване) значення даного показника >1 .

4. Коефіцієнт фінансової залежності – коефіцієнт, що є оберненим до коефіцієнта автономії. Він показує, яка частина загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн власних коштів. Коефіцієнт фінансової незалежності можна отримати, якщо поділити 1 на коефіцієнт фінансової автономії, або ж розрахувати за формулою:

$$K_{\text{фз}} = \text{Б} : \text{ВК},$$

де Б – баланс;

ВК – власний капітал.

Нормативне значення даного показника – близько 2, якщо коефіцієнт дорівнює 1, то це може означати, що в підприємства немає позик.

5. Коефіцієнт фінансового ризику (левериджу, плече фінансового важеля) характеризує кількість залученого капіталу в розрахунку на 1 грн власного капіталу і визначається:

$$Kл = ПК : ВК ,$$

де ВК – власний капітал;

ПК – позикові кошти (сума довгострокових та короткострокових зобов'язань).

Зростання показника означає посилення залежності від залучених джерел та втрату фінансової автономії. Нормативне значення <1.

6. Коефіцієнт швидкої ліквідності – на відміну від коефіцієнта покриття, враховує кількість оборотних активів та є більш суворим показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи.

Розраховується за формулою:

$$Kшл = (ОА - З) : ПЗ ,$$

де ОА – оборотні активи;

З – запаси;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Нормативне значення в межах >1.

7. Коефіцієнт абсолютної ліквідності – показує яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена негайно. Розраховується за формулою:

$$Ka = ГК : ПЗ ,$$

де ГК – грошові кошти та їх еквіваленти;

ПЗ – Поточні зобов'язання.

Нормативне значення >0.[45]

Перелічені вище коефіцієнти розраховані та наведені в таблиці 2.10.

Джерелами фінансування в основному є власні та кредитні кошти.

Показники платоспроможності товариства нижче нормативних. Основною причиною зниження показників є девальвація української гривні протягом 2019 року. Валютний ризик пом'якшується за рахунок існування деномінованих у

доларах США надходжень від продажів соняшникової олії, зерна та м'яса птиці, чого достатньо для обслуговування валютних зобов'язань.

Таблиця 2.10.

Коефіцієнти фінансової стійкості підприємства ПрАТ «МХП» за 2018-2021

рр.

Коефіцієнт	Норма	2018	2019	2020	2021
Коефіцієнт фінансової автономії	>0,5	-1,02	-0,78	-1,1	-0,86
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	1,93	2,48	2,14	2,42
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	-0,31	-0,21	-0,24	-0,22
Коефіцієнт фінансової залежності	2	-0,98	-0,13	-0,19	-1,17
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	-3,26	-4,71	-4,15	-4,85
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>1	0,57	0,6	0,82	0,06
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0	0,04	0,07	0,09	0,04

Джерело: розраховано автором

Компанія постійно створює робочі місця, сприяючи збільшенню рівня зайнятості в регіонах України, пропонуючи можливості для фінансового добробуту та особистого розвитку. Програма кар'єрного розвитку «МХП СТАРТ» спрямована на залучення у діяльність агропромислового холдингу студентів на практику або стажування за власним планом розвитку та доступом до онлайн-платформи. Компанія залучає новий потенціальний кадровий ресурс, який здатен генерувати ідеї на основі трендів.

Підхід ПрАТ «МХП» до управління персоналом складається із чотирьох основних елементів:

- стратегічне планування кадрових ресурсів;
- ефективне управління персоналом («HR») (включно з розробкою оптимальних структур, підвищенням рівня лідерських здібностей на всіх рівнях організації, створенням культури управління ефективністю, прогнозуванням та зниженням ризиків, пов'язаних з персоналом, та створенням продуктивної корпоративної культури, що ґрунтується на базових цінностях компанії);

- управління залученням талантів;
- прагнення до особистісного розвитку та зростання.

Таблиця 2.11

Чисельність співробітників ПрАТ «МХП»

Рік	Україна						Європейський сегмент операційної діяльності					
	Всього		Чоловіки		Жінки		Всього		Чоловіки		Жінки	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
2021	27366	58	15935	42	11431	56	3883	44	1709	56	2174	56
2020	26766	61	16202	39	10564	55	3883	45	1726	55	2157	55
2019	27731	61	16831	39	10900	56	3692	44	1618	56	2074	56
2018	28703	61	17519	39	11184	57	3677	43	1597	57	2080	57
2017	27589	60	16696	40	10893	-	-	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі [17]

Станом на 31 грудня 2021 року у ПрАТ «МХП» в Україні працювало 27 366 співробітників (58% чоловіків, 42% жінок). У Європейському сегменті операційної діяльності загальна кількість співробітників складала 3 883 особи (44% чоловіків, 56% жінок) (табл. 2.11).

Компанія «МХП» продовжує виконувати свої зобов'язання перед державним і місцевими бюджетами України в повному обсязі.

У першому півріччі 2022 року ПрАТ «МХП» перерахувала понад 2 млрд. грн. податків і зборів до бюджетів всіх рівнів. З них понад 480 млн. грн. було сплачено в державний бюджет, 841 млн. грн. – в місцеві бюджети. Сума єдиного соціального внеску у січні-червні поточного року склала 705 млн. грн.

Розуміючи важливість надходжень до місцевих бюджетів, які зокрема використовуються для підтримки та подальшого відновлення економічного розвитку громад, «МХП» вчасно і в повному обсязі забезпечує виконання всіх своїх зобов'язань перед бюджетами.

У звіті компанії вказано, що за підсумками першого кварталу 2022 року агрохолдинг «МХП» отримав 122 млн. дол. чистого збитку проти 1 млн. дол. чистого прибутку в аналогічний період минулого року. З 24 лютого 2022 року група зазнає збитків через війну в Україні після російського вторгнення. Витрати, пов'язані з війною, за перші три місяці 2022 року становили 25 млн.

дол., з яких пожертвування на підтримку спільноти становили 53%, списання запасів і біологічних активів — 33%, інші витрати, пов'язані з війною — 14%. За даними агрохолдингу, більшість отриманого за перший квартал поточного року чистого збитку він отримав через зміну курсової різниці. [17]

Збиток МХП від операційної діяльності групи компаній у січні-березні становив 27 млн. дол., тоді як збиток на курсі валют — 95 млн. дол. Виручка «МХП» за вказаний звітний період зростає на 24% порівняно із січнем-березнем 2021 року — до 553 млн. дол. Зазначається, що зростання цього показника зумовлене високими операційними та фінансовими показниками у довоєнний період у січні та лютому 2022 року.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

III Розділ. Шляхи поліпшення інноваційного розвитку підприємства та джерел його фінансування

НУБІП України

3.1. Державна підтримка інноваційного розвитку підприємництва

НУБІП України

Головним суб'єктом інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки виступає держава, функції якої полягають в управлінні інноваційним потенціалом як країни, так і регіонів та окремих сфер економіки, визначенні пріоритетів науково-технічної діяльності, розвитку та впровадженні механізмів реалізації основних напрямків державної політики. Процес становлення в Україні системи публічного управління має бути частиною загальносвітового процесу розвитку та поглиблення публічності у відносинах влади та суспільства. Насамперед це відбувається завдяки поєднанню державного управління та місцевого самоврядування в процесі реалізації управлінських функцій.

НУБІП України

Управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємництва потребує заходів державної підтримки. Вони є складовою державного регулювання розвитку підприємництва, та реалізуються на основі рішень органів публічної влади всіх рівнів. Державна політика інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства виступає, насамперед, політикою державної підтримки та складовою загальної державної політики, що дозволяє створити умови для використання ключових функцій підприємства з метою забезпечення сталого розвитку держави, зокрема для досягнення таких тактичних цілей як зайнятість, формування раціональної структури виробництва, розвиток окремих секторів економіки, підвищення податкових надходжень до бюджету, і стратегічних цілей, наприклад підвищення добробуту, збільшення доходів на душу населення, зростання ВВП, активізація інновацій в економіці.

НУБІП України

Основними принципами державної інноваційної політики є:

- орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;

- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;

- ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері;

- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;

- фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової й митної політики у сфері інноваційної діяльності;

- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;

- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;

- підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності [20].

Стратегічні цілі державної політики інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва формуються на національному рівні. Тактичні цілі, в свою чергу, формуються на регіональному та муніципальному рівнях. Позиція державного управління щодо підприємництва спирається на виокремлення малого і середнього підприємництва як рушійної сили розвитку, що визначається трьома напрямками: політичним, економічним і соціальним.

Існуюча державна політика інноваційно-інвестиційного розвитку малого бізнесу в процесі реалізації базується на використанні нормативно-правової бази, державного апарату, програм підтримки та інфраструктури підтримки, але є недостатньо ефективною внаслідок відсутності комплексного механізму та єдиних підходів до реалізації заходів підтримки. Водночас одним із пріоритетних завдань публічного управління є активізація інноваційно-інвестиційного потенціалу сфери підприємництва, зокрема, підприємств малого бізнесу. Проте належне нормативно-методологічне та інституціональне

забезпечення є вкрай важливими для досягнення результативності державної політики інноваційно-інвестиційного розвитку зазначеної сфери.

Інституційне забезпечення державної інноваційної політики має охоплювати повний інноваційний цикл, сприяючи розвитку і посиленню зв'язків між усіма елементами національної інноваційної системи. Державна підтримка інноваційного розвитку має бути спрямована на сприяння здійсненню наукових досліджень та розробок; здійснення організаційної та фінансової підтримки інноваційних підприємств; створення ефективної системи контролю за інноваційною діяльністю та коригування інноваційної політики.

Реалізація державної політики здійснюється через інструменти фінансового механізму, що наведені в рис. 3.1.

Податкові інструменти

- Звільнення від оподаткування прибутку
- Податкові пільги при сплаті кредитних відсотків
- Пільги щодо стимулювання інноваційної діяльності

Фінансово-кредитні інструменти

- Субсидії, дотації
- Державне кредитування
- Пільгове кредитування
- Система кредитних гарантій

Матеріально- та науково-технічна підтримка

- Формування та розвиток фінансово-кредитної інфраструктури
- Залучення суб'єктів підприємництва до участі в реалізації науково-технічних програм
- Стимулювання венчурного бізнесу та франчайзингу
- Лізинг

Рис. 3.1 Інструменти фінансового механізму реалізації державної політики інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств

Джерело: створено автором на основі [46]

Механізми реалізації державної політики підтримки розвитку підприємництва повинні забезпечувати ефективний процес функціонування підприємницьких структур, а також їхній інноваційно-інвестиційний розвиток відповідно до вимог ринку та трансформацій зовнішнього середовища. Для реалізації державної політики у сфері інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва актуальним є функціонування фінансового механізму.

До важливих нормативних актів, що впливають на розвиток інвестиційних процесів, належать наступні: Державний бюджет України (зокрема положення про окремі інвестиційні програми, які фінансуються з Державного бюджету України); положення фіскальної політики у сфері оподаткування (зокрема внесення змін та поправок до Податкового кодексу України); законів, які регулюють роботу ринку інвестицій, капіталу та позик; формування та діяльність вільних економічних зон тощо.

Згідно Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» найбільш використовуваними методами державної фінансово-кредитної підтримки є: догати, субсидії, субвенції; державні та місцеві замовлення; надання позик і гарантій державними та регіональними органами; фінансова підтримка загальнодержавних фондів і регіональних фінансових інститутів; сприяння розвитку підприємства. Вона має цільову направленість, тобто надається суб'єктам господарювання, як задіяні у пріоритетних та стратегічно важливих напрямках економік, а також мають розвинену експортну діяльність та створюють нові робочі місця.

Підтримка надається через уповноважений банк, що підписав з Мінагрополітики Меморандум про загальні засади співробітництва, Український державний фонд підтримки фермерських господарств, структурні підрозділи облдержадміністрацій, що забезпечують виконання функцій з питань агропромислового розвитку.

Держава є важливою складовою фінансової підтримки підприємств аграрного сектору, кількісні показники зображено в таблиці 3.1. Спостерігається тенденція до зростання обсягів фінансування майже у всіх перелічених

показників. З 2017 по 2021 роки на 1958,2 млн. грн. збільшилась фінансова підтримка заходів АПК, шляхом здешевлення кредитів та на 3470,1 млн. грн. державна підтримка галузі тваринництва. Більш сповільненими темпами зростає фінансова підтримка розвитку фермерських господарств, а також державна підтримка розвитку хмелярства, закладання молодих садів та ягідників та нагляд за ними. Негативна тенденція спостерігалась лише фінансова підтримка сільгоспвиробників, що скоротилась на 3143 млн. грн. порівняно з 2017 роком.

Таблиця 3.1

Державна підтримка аграрного сектору протягом 2017-2021 рр., млн. грн.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Фінансова підтримка заходів АПК, шляхом здешевлення кредитів	294,8	265,9	127,2	1200	2253
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	-	203,3	800	400	727
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладання молодих садів та ягідників та нагляд за ними	298,5	394,3	400	400	414
Державна підтримка галузі тваринництва	165,9	2400	3500	1000	3636
Фінансова підтримка сільгоспвиробників	4100	912,9	881,8	1000	957

Джерело: [46]

Державна підтримка також охоплює сфери діяльності, такі як вирощування зернових і олійних культур, рослинництво, птахівництво, тваринництво, свинарство, виробництво яєць, молочно-товарне виробництво та ін. В таблиці 3.2 наведений перелік компаній аграрного сектору, що отримали найбільшу державну підтримку в період з 2017 по 2020 роки. Найбільшу підтримку, в розмірі 2600 млн. грн., отримала компанія ПрАТ «МХП», на другому місці ФГ «Укрлендфармінг» - 418 млн. грн. Останні місця зайняли ТОВ «Гудвеллі Україна» і ТОВ «Глобіно», що отримали державну підтримку в розмірі 68,7 млн. грн. та 57,2 млн. грн. відповідно.

Таблиця 3.2

Компанії аграрного сектору, які отримали найбільшу державну підтримку за 2017-2020 рр., млн. грн.

Назва підприємства	Сфера діяльності	Розмір підтримки
ПрАТ «МХП»	Вирощування зернових і олійних культур	2600,0
ФГ «Укрлендфармінг»	Рослинництво, птахівництво, виробництво яєць	418,0
ПрАТ «АПК-Інвест»	Тваринництво, свинарство, виробництво м'яса, рослинництво	85,9
ТОВ «Агро-Овен»	Рослинництво, тваринництво	85,0
ТОВ «Нива Переславщини»	Вирощування зернових культур, свинарство	82,7
ПП «Аграрна компанія 2004»	Свинарство	81,6
ТОВ «Овостар Юніон»	Птахівництво, виробництво яєць	78,4
СТОВ «Хорообр Агрос»	Вирощування зернових культур, молочнотоварне тваринництво	69,7
ТОВ «Гудвеллі Україна»	Свинарство, тваринництво	68,7
ТОВ «Глобіно»	Виробництво продукції харчування	57,2

Джерело: складено автором за [46]

З метою оперативного забезпечення потреб сектору безпеки та оборони в умовах введеного воєнного стану в Україні у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2022 року № 245 «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» Уряд прийняв рішення скоротити видатки та надання кредитів загального фонду державного бюджету, що передбачені головним розпорядникам коштів державного бюджету Законом за бюджетними програмами, та, відповідно, збільшити видатки резервного фонду [47].

У поточному році бюджетні кошти, які передбачалися для надання фінансової підтримки сільгосп-товаровиробників за визначеними напрямками, будуть спрямовані до резервного фонду держбюджету. Також була внесена низка змін до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» для підтримки сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення посівної кампанії, а також підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану. Зазначену програму реалізує Фонд розвитку підприємництва. Програма розширила можливості підтримки суб'єктів підприємництва –

сільськогосподарських товаровиробників, перш за все, для забезпечення фінансування ними посівних робіт.

Фінансова підтримка надається у вигляді субсидії на одиницю оброблюваних угідь та дотацій за утримання корів:

- фермерському господарству, яке має чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік до 20 млн грн., у власності та/або користуванні якого перебувають землі сільськогосподарського призначення;

- зареєстрованому в поточному році фермерському господарству, у власності та/або користуванні якого перебувають землі сільськогосподарського призначення, незалежно від обсягу чистого доходу (виручки).

Напрями фінансової підтримки/компенсації:

- часткова компенсація витрат фермерським господарствам, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами (крім новостворених);

- фінансова підтримка новостворених фермерських господарств для отримання сільськогосподарських дорадчих послуг;

- бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) - новоствореним фермерським господарствам;

- спеціальна бюджетна дотація за утримання корів усіх напрямів продуктивності фермерському господарству, у власності якого перебуває від п'яти корів, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства.

Часткова компенсація витрат фермерським господарствам, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами (крім новостворених) за напрямками зоотехнія, ветеринарія, агрономія, оподаткування в сільському господарстві, бухгалтерський облік в сільському господарстві, управлінський облік, органічне виробництво, залучення фінансово-кредитних ресурсів, впровадження систем безпеки під час виробництва харчових продуктів і

кормів для тварин, екологічне управління та зовнішньоекономічна діяльність надається у розмірі 90% вартості, але не більше ніж 10 тис. грн.

Фінансова підтримка новостворених фермерських господарств у період їх становлення (перші три роки після створення) для отримання сільськогосподарських дорадчих послуг за напрямками зоотехнія, ветеринарія, агрономія, оподаткування в сільському господарстві, бухгалтерський облік в сільському господарстві, управлінський облік, органічне виробництво, екологічне управління, залучення фінансово-кредитних ресурсів та диверсифікація сільськогосподарської діяльності надається один раз у розмірі,

що не перевищує 36 тис. грн., за умови попередньо укладеного до кінця поточного бюджетного періоду договору та на підставі акта/актів виконаних робіт. Договір укладається між одержувачем та сільськогосподарською дорадчою службою або сільськогосподарським дорадником/експертом-дорадником, зареєстрованим у встановленому законодавством порядку суб'єктом підприємницької діяльності.

Новоствореним фермерським господарствам у період їх становлення (перші три роки після створення) виділяється бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) один раз виключно для провадження сільськогосподарської діяльності у розмірі 5 тис. грн. на 1 га, але не більше 1 тис. грн. на одне фермерське господарство.

Спеціальна бюджетна дотація за утримання корів усіх напрямів продуктивності надається на безповоротній основі одержувачам, у власності яких перебуває від п'яти корів, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства, за кожну наявну станом на 1 липня поточного року корову в розмірі 5 тис. грн., але не більше 250 тис. грн. Дотація за утримання корів надається одержувачам, які не отримували протягом поточного бюджетного періоду дотацію за приріст поголів'я корів відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 107 [47].

3.2 Проблеми та перспективи напрямків інноваційного розвитку підприємства

Серед проблем і стримуючих чинників в аграрному секторі варто виділити наступні:

- невідповідність системи координації та управління;
- недосконалість законодавчої бази;
- неефективне управління інноваціями на державному рівні;
- відсутність спеціалістів;
- підвищення ризикованість як об'єкта інвестування;
- відсутність фінансового механізму інноваційної діяльності;
- інноваційні процеси передбачають тривалий термін їх впровадження;
- неготовність самих аграріїв адаптуватися до сучасних змін.

Таблиця 3.3

Фактори, які стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств

Фактор	Частка підприємств (%)
Нестача власних коштів	83,0
Недостатня фінансова допомога держави	56,6
Великі витрати на нововведення	55,9
Високий економічний ризик	38,9
Недосконалість законодавчої бази	37,7
Тривалий термін окупності нововведень	34,6
Відсутність коштів у замовників	31,7
Нестача інформації про нові технології	19,5
Відсутність можливості для кооперації	18,5
Нестача інформації про ринки збуту	18,3
Відсутність кваліфікованого персоналу	17,2
Відсутність попиту на продукти	16,0
Несприйнятливність підприємства до нововведень	14,5

Джерело: складено автором на основі [7]

Фактори, що стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств у % показано в таблиці 3.3. Дані проблеми пов'язані з державною підтримкою інноваційної діяльності як в підприємствах загалом, так і в аграрному секторі.

В результаті проведеної оцінки інноваційної діяльності ПрАТ «МХП» можна виділити наступні недоліки:

1. Комунікаційне відгалуження організаційних елементів інфраструктури без єдиного контрольного органу та вимога повної їх автономності. Така ситуація не дає філіям вчасно реагувати на фінансові проблеми та вирішувати їх між собою.

2. Розширення видів діяльності підприємства та збільшення ринку з виходом на закордонні виробничі потужності, що може призвести до втрати бачення основних цілей для інвестицій, недостатності коштів на їх фінансування, недотримання термінів реалізації нових проектів та втрати територіального контролю за усіма основними фондами підприємства. Внаслідок чого може настати втрата довіри з боку партнерів та їх інвестицій, невідповідність стандартам якості.

3. Велика кількість конкурентів на ринку України існує багато за рівнем цін на продукти курятини. Переважно до них можна віднести стихійні ринки з продуктами приватного хазяйства, де ціни на рівень нижче. Через це існує ризик затримки продукції на складах у вигляді запасів м'ясної продукції або тварин, які вимагають витрат на утримання.

4. Девальвація гривні спричиняє збільшення собівартості та цін на продукцію, витрат на людський капітал та зменшення ліквідності капіталу підприємства через збільшення боргу. Це робить компанію фінансово нестабільною та підвищує імовірність банкрутства.

5. Збільшення брендів та торгових марок сприяє зменшенню обізнаності споживача. Також це може викликати складнощі в контролі над підрозділами, що призведе до погіршення якості продукції. В такому випадку може відбутися послаблення довіри до бренду та погіршення іміджу компанії в цілому.

Напрямки удосконалення діяльності:

1. Встановлення зв'язку між підрозділами для покращення фінансової стійкості та комунікаційного забезпечення. Таким чином підприємство забезпечить себе міжорганізаційною фінансовою підтримкою та уникне заборгованості в разі валютного коливання.

2. Дотримання стратегії створення закритого циклу виробництва та концентрація на існуючих ефективних видах діяльності. Зокрема це виробництво курятини, з можливим удосконаленням видів обробки та збільшенням асортименту продукції, щоб розширити ринок України та Європи.

3. Удосконалення методів обробки м'яса для продовження термінів придатності при ризику затримки продукції на складах.

4. Продаж активів підприємства, погашення кредитів компенсує власним капіталом, зменшенням виплат дивідендів або дебіторських послуг забезпечить стабільність фінансових ресурсів на майбутній період.

5. Концентрація на діяльності підприємства в межах наявних брендів, розширення асортименту продукції та посилення реклами.

6. Активізація заходів соціального спрямування на покращення іміджу компанії як соціально-відповідальної в межах своєї виробничої діяльності.

Отже, в результаті аналізу було визначено активну підтримку інноваційної діяльності ПрАТ «МХП» зі сторони суспільства. Однак, з визначеними соціально-економічними настроями господарської діяльності підприємства можна виявити багато проблем та потенційних напрямків удосконалення діяльності ПрАТ «МХП» на основі інноваційних рішень.

За наявною інформацією про фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України (таблиця 2.1) можна спрогнозувати обсяг витрат на майбутній період за формулою середнього абсолютного приросту:

$$A_n = (U_n - U_0) : (n - 1), \text{ де}$$

A_n – середній абсолютний приріст;

U_n – кінцевий рівень ряду;

U_0 – початковий рівень ряду;

n – кількість рівнів ряду.

$$A_n = (14\,406,7 - 8\,045,5) : (10 - 1) = 706,8 \text{ млн. грн.}$$

Базисний абсолютний приріст = $14\,406,7 - 8\,045,5 = 6\,361,2$ млн. грн.

Базисний коефіцієнт зростання = $14\,406,7 : 8\,045,5 = 1,79$

Коефіцієнт приросту = $1,79 - 1 = 0,79$

Отже, обсяг витрат на інноваційну діяльність підприємств України може становити 15 820,3 млн. грн. в 2022 році, 16 527,1 млн. грн. в 2023 році та 17 233,9 млн. грн. в 2024 році.

Загалом сучасні українські сільськогосподарські підприємства мають високий потенціал для роботи на конкурентних ринках.

На теперішній момент в Україні є багато проблем, наприклад, таких як корупція, низький рівень соціальної відповідальності, недостатній розвиток інфраструктури та ін., які необхідно вирішувати якнайшвидше. Уряд повинен створити привабливе економічне середовище для нових компаній, переглянути

структуру інвестицій для вирішення подібних питань. Тобто вкладати капітал не в застарілі виробничі галузі, а в сучасні та майбутні технології. Цим самим можна зацікавити іноземних інвесторів.

Максимально раціональне та ефективне використання наявних ресурсів підприємства, а також наявність спрямованості на інноваційний розвиток дозволяють організації повністю розкрити свій потенціал та отримати конкурентну перевагу.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Впровадження інновацій, нових технологій, випуск наукомісткої продукції є ключовими факторами сталого економічного розвитку для більшості розвинених країн світу. Для відповідності України світовим технологічним тенденціям державна політика повинна бути направлена на інноваційний вектор розвитку економіки та підтримку суб'єктів господарювання.

Можливість створення та використання інновацій суб'єктами господарювання залежить від загального рівня науково-технічного прогресу країни та ресурсів.

Загалом переважна частина підприємств використовує технології низького рівня. В період з 2016 по 2021 рік спостерігається збільшення кількості діючих суб'єктів господарювання з використанням високих технологій. Виробництво з використанням технологій низького рівня демонструє спад.

У поточному році бюджетні кошти, які передбачалися для надання фінансової підтримки сільгосп-товаровиробникам за визначеними напрямками, будуть спрямовані до резервного фонду держбюджету.

До проблем інноваційного розвитку України можна віднести: недостатній розвиток інноваційної інфраструктури; низький рівень залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій; недостатній рівень фінансування прикладних досліджень тощо.

Питання збільшення державної участі у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств України, а також привернення уваги суспільства до рівня інноваційного розвитку в цілому і надалі залишається актуальним.

ПрАТ «МХП» – це вертикально інтегрована компанія, що контролює повний виробничий цикл отримання товарного м'яса курки, лідер українського аграрного виробництва, працює в галузях рослинництва, зернопереробки, виробництва комбикормів, птахівництва, м'ясопереробки. Мієт-підприємства – бути одним зі світових лідерів аграрного ринку в сфері птахівництва, що

демонструє стійке фінансово-економічне та операційне зростання завдяки постійному підвищенню ефективності бізнесу

Компанія «МХП» продовжує виконувати свої зобов'язання перед державним і місцевими бюджетами України в певному обсязі.

У першому півріччі 2022 року компанія «МХП» перерахувала понад 2 млрд. грн. податків і зборів до бюджетів всіх рівнів. З них понад 480 млн. грн. було сплачено в державний бюджет, 841 млн. грн. – в місцеві бюджети. Сума єдиного соціального внеску у січні-червні поточного року склала 705 млн. грн.

Розуміючи важливість надходжень до місцевих бюджетів, які зокрема використовуються для підтримки та подальшого відновлення економічного розвитку громад, «МХП» вчасно і в повному обсязі забезпечує виконання всіх своїх зобов'язань перед бюджетами.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О.В., Геродянська Д.М. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення. Актуальні проблеми економіки. Київ, №8. - 2008. - 90. С.

2. Білик М.Д., Павловська О.В., Прутуляк Н.М. Фінансовий аналіз. Київ, - 2005. - 592 С.

3. Бодров В.Г., Балдич Н.І, Гусєв В.О. Внутрішній ринок України: теорія та стратегія посткризового розвитку: наук. метод. К.: НАДУ, - 2011. - 80 С.

4. Буняк Н.М. Інноваційний потенціал регіону: сутність та методика оцінки / Економіка та держава - 2011 - №11 - 38-40 С.

5. Бурда А.І. Методичні підходи до оцінювання впливу складників тріади потенціалу на сталий розвиток підприємства. Науковий вісн. НЛТУ України. Львів, - 2009. - 141-153. С.

6. Василенко В. О., Шматко В. Г. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / за ред. В. О. Василенко. Вид. 3-тє, вип. та доп. Київ : ЦНЛ, 2005. 440 с.

7. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент : навч. посібник/ В. О. Василенко, В. Г. Шматко. – К. : ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.

8. Власова А.М. Інноваційний менеджмент / А.М. Власова, М.В. Краснокутська: навч. Посібник. К.: КНЕУ 1997. - 92 С.

9. Гангал Л.С. Аналіз фінансового стану аграрних підприємств різних організаційно-правових форм та шляхи його поліпшення. Інноваційна економіка. Тернопіль, - 2014. №2. - 58-70. С.

10. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України : монографія. Харків : Константа, 2010. - 272 С.

11. Головний сайт ПрАТ «МХП» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mhp.com.ua/uk/glorytoUkraine>

12. Гончар В. Г. Оцінювання стану фінансової безпеки підприємства за допомогою інтегрального індексу фінансової безпеки. Економіка та держава. Київ, - 2015. № 9. - 91-97. С.

13. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (з чинними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

14. Гуріч А.С. Джерела фінансування інноваційного розвитку підприємства – 2022. – 3 С.

15. Гуріч А.С. Сучасні тенденції інноваційного розвитку підприємств України – 2022. – 3 С.

16. Гусев В.О. «Державна інноваційна політика: методологія формування і впровадження : монографія» – Д.: «Юго-Восток», 2011 – 624 с.

17. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua>.

18. Журавська А.Р. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств: проблеми та перспективи удосконалення. Вісн. ЖНАЕУ. Житомир, - 2012. №2. Т.2. – 357-365. С.

19. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1561-12 (з чинними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

20. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV (з чинними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

21. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 р. № 433-VI (з чинними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

22. Звіти зі сталого розвитку URL: <https://mhp.com.ua/uk/pro-kompaniiu/nefinansovi-zvity>

23. Іванова Н. Національні інноваційні системи // Питання економіки. – 2001. – № 7. – С. 59-70. – С. 60

24. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга». К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 324 С.

25. Ілляшенко С.М., Біловодська О.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств : монографія. Суми : Університет. кн., 2010. – 281 С.

26. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / В.М.Геєць, Л.Ю.Сторов, Ю.М. Бажал Київ : НАН України 2015. – 336 С.

27. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Д.: Видавн. центр Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2001. — 607 с. С. 20.

28. Левицький В.В. Формування стратегій розвитку підприємств на засадах прогнозування кон'юнктури ринку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Львів, 2008. – 24 С.

29. Левченко Ю. Г. Сутність та складові інноваційного потенціалу підприємства. Наукові праці НУХТ. - 2012. № 43. - 57–61. С.

30. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: [монографія] / За ред. д. е. н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: Папірус, 2010. – 621 с.

31. Механізм управління рівнем конкурентоспроможності продукції підприємства / П. Г. Перерва, Т. В. Романчик / Маркетинг і менеджмент інновацій 2012. - № 4. - 230-235 С.

32. Наука і техніка сьогодні Гуріч А.С. Інноваційна активність підприємств України / Електронний журнал / № 10(10) - 2022.

33. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://menr.gov.ua/files/docs/2017ukr.pdf>

34. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

35. Петрович Й.М., Прокопишин-Рашкевич Л.М. Інноваційний потенціал управління організацією: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки. - 2010. - 184 с.

36. Приймак І.І. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук. Львів, - 2007. - 23 с.

37. Пріоритети науково-технічного розвитку та їх роль у визначенні стратегічних орієнтирів інноваційної політики / В.П. Александрова // Наука та наукознавство. Бібліогр.: 5 назв. — укр.— 2006. — № 4. —15-21 С.

38. Розпорядження «Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>

39. Сенчук І. І. Особливості трансформації ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Український журнал прикладної економіки. - 2018. Том 3. № 4. - 29-34. С.

40. Тарасова О.В. Теоретико-методологічні основи інноваційної діяльності підприємств / О.В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. - 2012. - № 1. - 37-41 С.

41. Ткаченко Т.П., Чувачалова Г.А., Чувачалов О.А. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення. Ефективна економіка. Дніпро, № 5. - 2012. - 104 С.

42. Шпикуляк О.Г. Інноваційна діяльність у механізмі стимулювання агропромислового виробництва / О.Г. Шпикуляк, Г.Ф. Мазур // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) - 2014. - № 4. - 77 С.

43. Шумпетер Й. Теория экономического развития /исследование предпринимательской прибыли, капитала, процента и цикла конъюнктуры. — М.: Прогресс, - 1982. - 435 С.

44. Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неіндустріального суспільства: матеріали Міжнар. наук. практ. конф. (27

жовт. 2020 р.) / відп. ред. О. М. Подінкевич, Л. В. Шостақ. Електрон. дані.
Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2020. 754 с.

45. Словник економічних показників. URL: <https://www.finalon.com>

46. Аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk>

47. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL:

<https://www.kmu.gov.ua>

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України